

Міністерство освіти і науки України
Національний університет "Острозька академія"
Навчально-науковий інститут лінгвістики
Кафедра англійської філології

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

Типові помилки перекладу англійських творів українською мовою

Виконав: студент(ка) II курсу, групи ЗМА-2
спеціальності: 035 Філологія
спеціалізації: 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Федина Богдана Михайлівна

Керівник к.пед.н. Лушпай Людмила Іванівна
Рецензент

_____ науковий ступінь, звання, прізвище, ім'я, по батькові

Роботу розглянуто і допущено до захисту
на засіданні кафедри англійської філології
протокол № ___ від “ ___ ” _____ 2024 р.
Зав.кафедри _____ Анатолій ХУДОЛІЙ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	8
1.1. Художній переклад як окремий вид перекладу.....	8
1.2. Адекватність і еквівалентність перекладу.....	19
1.3. Класифікація помилок при художньому перекладі.....	29
Висновки до першого розділу.....	38
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПОМИЛОК ХУДОЖНОГО ТЕКСТУ.....	40
2.1. Загальні особливості перекладу художнього твору: методи виявлення помилок.....	40
2.2. Особливості досягнення еквівалентності і адекватності при художньому перекладі.....	48
2.3. Виявлення і аналіз лексико-семантичних помилок при художньому перекладі.....	59
Висновки до другого розділу.....	71
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Художній переклад як особливий вид перекладацької діяльності є надзвичайно складним і багатогранним процесом, який вимагає не лише знання мовних норм та культурних особливостей оригіналу та перекладу, але й глибокого розуміння художніх і літературних особливостей тексту. Головною метою художнього перекладу є збереження естетичної цінності твору, його стилістичної, емоційної та змістовної наповненості. Відтак, питання адекватності та еквівалентності перекладу стають центральними темами теоретичних досліджень у цій галузі.

Однією з основних проблем у дослідженні художнього перекладу є встановлення балансу між еквівалентністю – збереженням змістовної рівнозначності оригіналу та перекладу – та адекватністю – відповідністю перекладеного тексту нормам мови перекладу, а також культурним та літературним особливостям цільової аудиторії. В рамках художнього перекладу часто виникають різні типи помилок, пов'язані як з мовними, так і з культурними аспектами, що вимагає їх систематизації та класифікації для більш глибокого розуміння процесу перекладу.

Вагомий внесок у розвиток теорії художнього перекладу зробили такі дослідники, як А.В. Федоров, який розглядав переклад як засіб комунікації між культурами та підкреслював важливість збереження стилістичних особливостей оригіналу. Вчений В. Н. Комісаров запропонував теорію рівнів еквівалентності, що дозволяє розглядати переклад як складну багатошарову систему. Серед зарубіжних дослідників слід відзначити Ю. Найду, який розробив концепцію динамічної еквівалентності, що приділяв увагу питанням інтерпретації та культури в перекладі. Всі ці дослідження значно поглибили розуміння сутності художнього перекладу та підкреслили його важливість для міжкультурної комунікації.

Таким чином, вивчення теоретичних засад художнього перекладу є необхідним для визначення оптимальних стратегій та методів перекладацької діяльності, а також для подолання проблем, що виникають у процесі передачі художніх образів з однієї культури в іншу.

Дослідження перекладацьких помилок у художніх текстах дозволяє не лише виявити складнощі, з якими стикається перекладач під час роботи, але й окреслити ефективні методи досягнення еквівалентності та адекватності перекладу. Для того щоб аналізувати перекладацькі помилки, важливо розуміти загальні особливості художнього перекладу, який передбачає збереження стилю, тональності, символізму та багатьох інших аспектів, що створюють унікальність оригінального тексту. Серед основних методів виявлення помилок можна виділити контекстуальний аналіз, порівняльний аналіз з оригіналом та застосування інструментів семантичного та стилістичного аналізу.

Еквівалентність та адекватність є центральними категоріями в аналізі перекладу, оскільки вони визначають успішність передачі змісту та стилю оригінального тексту. Досягнення еквівалентності передбачає збереження смислової, емоційної, стилістичної та функціональної рівнозначності між оригіналом та перекладом, тоді як адекватність стосується відповідності перекладеного тексту мовним та культурним нормам мови перекладу. Ці дві категорії є взаємопов'язаними, і їх досягнення є особливо складним у перекладі художніх текстів, де важливо зберегти не лише зміст, але й естетичну цінність твору.

Особливо важливим аспектом аналізу перекладацьких помилок є виявлення та аналіз лексико-семантичних помилок, які виникають через неправильний вибір слів, невідповідне відтворення метафор та символів, або ж відсутність культурної адекватності. Такі помилки можуть суттєво вплинути на сприйняття тексту цільовою аудиторією і змінити його смислове та емоційне навантаження.

Для детального аналізу перекладацьких помилок було обрано переклади таких літературних творів, як «Золотий жук» Е.А. По, «Щиголь» Д. Тартт, «Дивергент: Нескорена» В. Рот, «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл» С. Кларк. Кожен із цих романів має свої унікальні стилістичні, жанрові та семантичні особливості, що робить їх цікавими з точки зору аналізу перекладацьких стратегій. Наприклад, твір Е. А. По «Золотий жук» вирізняється своєю готичною атмосферою та символізмом, що вимагає від перекладача точного відтворення наративного стилю. Роман «Щиголь»

Д. Тартт насичений культурними реаліями сучасного американського життя, що потребує глибокого знання контексту та чутливості до культурних відтінків. «Дивергент: Нескорена» В. Рот є прикладом сучасної молодіжної літератури з великою кількістю сленгу та емоційних відтінків, що становить виклик для досягнення еквівалентності, а «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл» С. Кларк поєднує елементи фантастики та історичного роману, що вимагає від перекладача тонкої роботи зі стилістичними особливостями.

Дослідження перекладацьких помилок у цих творах дозволить глибше зрозуміти складнощі художнього перекладу та визначити найбільш ефективні підходи до їх подолання.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим фактом, що художній переклад відіграє ключову роль у міжкультурній комунікації, забезпечуючи доступ до літературних надбань різних народів та сприяючи взаєморозумінню між культурами. У світі, де глобалізація та культурний обмін набувають дедалі більшого значення, переклад художніх творів стає важливим інструментом збереження літературної спадщини та поширення культурного досвіду.

Водночас, складність передачі змісту, стилю, символізму та емоційної насиченості оригінальних текстів робить процес художнього перекладу особливо проблематичним. Вибір методів і стратегій перекладу значно впливає на те, наскільки адекватно і еквівалентно буде передано задум автора, його художні образи та естетичні характеристики. Це, у свою чергу, визначає сприйняття тексту цільовою аудиторією та його місце в літературному процесі іншої культури.

Таким чином, дослідження художнього перекладу як окремого виду перекладацької діяльності, а також проблем адекватності, еквівалентності та типології помилок набуває особливого значення для забезпечення високої якості перекладених текстів і вдосконалення перекладацької практики.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні і практичному аналізі особливостей художнього перекладу, зокрема вивченні проблем адекватності та еквівалентності, а також класифікації перекладацьких помилок у художніх текстах.

Дослідження спрямоване на виявлення та аналіз лексико-семантичних, стилістичних та культурних помилок, що виникають у процесі перекладу, з метою визначення ефективних підходів і методів досягнення максимальної відповідності оригіналу.

Досягнення зазначеної мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розглянути художній переклад як окремий вид перекладу;
- надати визначення адекватності і еквівалентності перекладу;
- визначити класифікацію помилок при художньому перекладу;
- охарактеризувати загальні особливості перекладу художнього твору;
- проаналізувати особливості досягнення еквівалентності і адекватності при художньому перекладі;
- встановити і проаналізувати лексико-семантичні помилки при художньому перекладі.

Об'єктом дослідження є типові помилки художнього перекладу з англійської мови на українську.

Предметом дослідження є оповідання Е.А. По «Золотий жук», романи Д. Тартт «Щиголь», В. Рот «Дивергент: Нескорена», С. Кларк «Джонатан Стрейндж і містер Норрвелл».

Під час дослідження використовувались такі **методи**: метод операціоналізації понять; метод суцільної вибірки; метод порівняльного аналізу; метод дистрибутивного аналізу; метод індукції та дедукції.

Наукова новизна полягає в тому, що в цій роботі в комплексному підході проаналізовано художній переклад як окремий вид перекладацької діяльності, що дозволяє детальніше вивчити його специфіку та відмінності від інших видів перекладу. Це також включає детальне вивчення ролі стилю, символізму та емоційного навантаження у художньому тексті, а також визначення унікальних викликів, що постають перед перекладачем. Розроблено новий підхід до оцінки адекватності та еквівалентності перекладу, який включає не лише традиційні аспекти, але й враховує культурні та стилістичні особливості текстів, що дозволяє досягти глибшого розуміння цих понять у контексті художнього перекладу. У роботі

систематизовано і класифіковано типи перекладацьких помилок в художньому тексті, включаючи лексико-семантичні, стилістичні та культурні помилки, що надає новий рівень розуміння проблем у перекладі художніх творів, а також дозволяє не тільки виявити основні помилки, але й розробити рекомендації для їх уникнення. У дослідженні нами запропоновано нові методи виявлення перекладацьких помилок, адаптовані до специфіки художнього перекладу, що включають використання контекстуального та семантичного аналізу для більш точного виявлення помилок та їхніх причин. Проаналізовано конкретні приклади перекладацьких помилок на основі оповідання Е.А. По «Золотий жук» та романів Д. Тартт «Шиголь», В. Рот «Дивергент: Нескорена», С. Кларк «Джонатан Стрейндж і містер Норрвелл», що дозволяють виявити специфічні труднощі та пропозиції щодо їх вирішення.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що ця робота може використовуватись на лекціях з «Теорії перекладу» по темі: «Адекватність та еквівалентність при художньому перекладу», «Оцінка якості художнього перекладу», а також під час написання кваліфікаційних робіт.

Структура роботи зумовлена її метою та завданнями. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Художній переклад як окремий вид перекладу

Художній текст є результатом творчого процесу та втіленням авторської концепції; це витвір мистецтва, що вирізняється високою інформаційною насиченістю і пропонує читачеві різноманітні види інформації: фактичну, емоційно збуджувальну, концептуальну. Такі тексти відображають як індивідуальну мовну і національну картину світу автора, так і загальну картину народу, що користується цією мовою.

Дослідник і мовознавець М.П. Кочерган зазначає, що у будь-якій культурі тексти виконують кілька функцій одночасно. Їх особливістю є поєднання художньої функції з моральною, філософською, політичною, що є характерною рисою соціального використання художніх творів. Крім виконання художнього завдання, текст має реалізувати й моральні, політичні, філософські функції. Водночас, для виконання філософської функції, текст також повинен мати естетичну складову. Це пояснюється тим, що художній текст може виконувати свою соціальну роль лише за умови естетичної взаємодії в сучасному суспільстві [17, с. 42].

Історія перекладу, як виду людської діяльності, має коріння, що веде до часів, коли прамова почала розпадатися на окремі мови. Тоді з'явилася потреба в людях, які знали кілька мов і могли виступати посередниками між представниками різних мовних спільнот. Індоевропейське мовознавство – це галузь мовознавства, яка займається реконструкцією та вивченням індоевропейської прамови, мови, якою колись розмовляв єдиний індоевропейський етнос. Згодом ця мова розпалася на окремі мови, що нині належать до однієї мовної сім'ї [25, с. 11].

Поширення письмових перекладів надало людству можливість ознайомитися з культурними здобутками інших народів, сприяло взаємодії та взаємозбагаченню літератур і культур. Знання іноземних мов дозволило читати оригінальні твори. У античному світі перекладачі активно обговорювали, наскільки близьким має бути переклад до оригіналу.

У ранніх перекладах Біблії та інших священних чи зразкових творів переважало прагнення до буквального відтворення оригіналу, що іноді призводило до непорозумінь або навіть повної незрозумілості перекладу. Згодом деякі перекладачі почали теоретично обґрунтовувати потребу в більшій свободі при перекладі, стверджуючи, що важливіше передати не точний зміст, а загальне враження від оригіналу, його «чарівність» [25, с. 11-12].

Пізніше деякі перекладачі спробували розробити певну «нормативну теорію перекладу художніх текстів», визначивши ряд вимог до «якісного» перекладу та «хорошого» перекладача.

Дослідник Дж.С. Кетфорд вважав, що перекладач повинен дотримуватися п'яти основних принципів перекладу:

- 1) повністю розуміти зміст перекладеного тексту та наміри автора;
- 2) досконало володіти як мовою оригіналу, так і мовою перекладу;
- 3) уникати буквального перекладу, який спотворює сенс оригіналу і порушує його форму;
- 4) дотримуватися загальноживаних мовних норм у перекладі;
- 5) обирати лексичні засоби, які адекватно передають прагматичний зміст тексту [35, с. 91-114].

Перекладознавець В.В. Коптілов вважає, що ХХ ст. було «золотим віком» художнього перекладу, ставши поширеним у всьому світі і доказавши свою безмежну цінність для науки [15, с. 58].

До середини ХХ століття міжнародні контакти різко зросли. На карті світу з'явилося безліч нових національних держав, з'явилися численні міжнародні організації та всесвітні рухи. Бурхливий розвиток науки і техніки створив величезну потребу в обміні інформацією. Обсяги міжнародної торгівлі, дипломатичної діяльності та міжнародного листування зросли в рази. Культурні зв'язки між народами також розширилися, а міжнародний туризм набув масового характеру. Ці зміни в житті людства викликали потребу в перекладах і перекладачах, що призвело до появи бюро перекладів і видавництв перекладної літератури.

Зріст ролі перекладацької діяльності в ХХ столітті привернув увагу дослідників, і лише до середини століття процес перекладу почав піддаватися всебічному науковому вивченню. Лінгвісти зосередилися на смисловій стороні мовних одиниць і творів, на зв'язках мови з мисленням, реальністю, суспільством і культурою. З'явилися нові лінгвістичні дисципліни, такі як психолінгвістика, соціолінгвістика, лінгвістика тексту, теорія мовленнєвих актів, що призвело до зростання вимог до точності перекладу.

Дослідження перекладу як особливого виду мовної діяльності почали формуватися в окрему лінгвістичну дисципліну лише з початку другої половини ХХ століття. Таким чином, можна стверджувати, що перекладознавство як наука є ще досить молодим.

Розвиток українського перекладу має довгу та складну історію, яка, незважаючи на численні перешкоди, зробила його більш досконалим і значним. Історія українського перекладу відрізняється від класичної схеми європейських літератур тим, що вона не слідувала звичній послідовності: спочатку переклади Біблії, потім античних творів, далі сучасних авторів і, зрештою, представників національних літератур.

Цікавою і мало дослідженою є проблема потенційних реципієнтів українського перекладу. Наприкінці ХVІІІ – початку ХІХ століття в Україні практично не було вищих соціальних верств, а більшість україномовних селян були неписьменними та не потребували перекладів класичних текстів. Наприклад, читачами «Полтави» у «вільному перекладі малоросійською мовою» Є. Гребінки (надрукованої в Санкт-Петербурзі у 1836 р.) були обмежене число освічених українців, таких як чиновники в столицях або поміщики на Лівобережжі, які також знали російську мову. Читачами «Рускої анфології», виданої 1854 року у Львові, де вперше були надруковані фрагменти з Шекспіра та Дайте українською мовою (початок пісні Дездемони «Бідолашна в замисленні під тінню густою сиділа»), також були освічені люди, які добре знали польську та німецьку мови. Ймовірно, саме з цих версій були зроблені перші українські адаптації [24, с. 26-27].

Період становлення перекладознавства як наукової і навчальної дисципліни в Україні, що охоплює час після Першої світової війни до Другої світової війни, є важливим для розвитку українського перекладознавства. Дослідники того часу вивчали, як український читач сприйматиме переклади, розглядаючи це з часової перспективи (Г. Іваниця) чи просторової (І. Кулик), що впливало на вибір перекладацьких стратегій. Науковці також досліджували переклади в діяхронічному контексті, намагаючись визначити, які з давніх перекладів можуть бути актуальними для сучасного читача. Історичні дослідження допомогли визначити місце перекладної літератури в цільовій культурі (М. Зеров), виявити розвиток мовних засобів під впливом перекладів (М. Зеров, О. Ніковський) і з'ясувати особливості перекладів одного й того ж автора в різні періоди (П. Тиховський). Становленню історії перекладу як окремої дисципліни найбільше сприяв М. Зеров, який у своєму курсі з історії української літератури ХІХ століття охоплював перекладну літературу як важливу частину української літератури та формулював критерії для оцінки перекладів в різні періоди літературного процесу. Дослідник А. Фінкель розробив лінгвостилістичну концепцію перекладу, виокремивши три види перекладу: прозовий нехудожній, прозовий художній та віршований [17, с. 31].

Лінгвісти, перекладознавці і мовознавці у своїх працях, присвячених теорії і проблемам перекладу, художнього перекладу зокрема, дають різні визначення тому, що може зватися перекладом.

Так, дослідниця А.Ф. Абдулаєва пише, що переклад художнього твору – це «складний і багатогранний вид людської діяльності. У перекладі різні культури, різні особистості, різні структури мислення, різні літератури, різні епохи, різні рівні розвитку, різні традиції і погляди об'єднуються» [1, с. 14-15].

Інша дослідниця, Б.П. Тараскіна пише, що переклад є складним і багатогранним явищем, яке важко описати в одному визначенні, охопивши всі його аспекти. Неможливо зрозуміти переклад або дати йому точне наукове визначення без врахування його соціальної природи та сутності, адже його поява, існування і функціонування нерозривно пов'язані з суспільством [25, с. 9].

Тут маємо зазначати, що саме слово «переклад» є багатограним і співвідноситься з двома різними поняттями:

1) процес, що здійснюється у формі психолінгвістичного акту і полягає в передачі твору (тексту чи усного висловлювання), створеного однією мовою, засобами іншої мови;

2) результат роботи перекладача, підсумок цього процесу, який втілюється у вигляді нової книги (тексту чи усного висловлювання) [16, с. 34-42].

Дослідниця А.Ф. Абдуллаєва, з посиланням на Н.В. Комісарова відмічає, що художній переклад – це переклад літературних творів, що належать до художньої літератури. Ці твори відрізняються від усіх інших мовних творів тим, що в них переважає одна з комунікативних функцій – художньо-естетична або поетична функція мови.

Український дослідник Р. П. Зривчак, погоджуючися з думками деяких українських та радянських мовознавців, визначає переклад як процес перетворення мовленнєвого твору з однієї мови на мовленнєвий твір іншою мовою, при цьому зберігаючи незмінним план змісту, тобто його значення [7, с. 23].

Переклад як діяльність людини є одним із видів її мисленнєво-мовленнєвої активності. У найширшому розумінні, за визначенням М.Г. Шемуда, художній переклад стосується перекладу творів художньої літератури та художніх текстів [29, с. 166].

Важливим аспектом усвідомлення сутності художнього перекладу є його розгляд як форми міжкультурної взаємодії. Термін «переклад» тісно пов'язаний з такими поняттями, як «інтеграція культур», «міжкультурна комунікація», «діалог культур» тощо, адже кожен переклад передбачає наявність цих процесів. Художній переклад, зокрема, є одним із найяскравіших проявів міжкультурної взаємодії, а на глибшому рівні відбувається і взаємодія між літературами різних культур. Таким чином, художній переклад фактично можна вважати основною складовою національно-літературного процесу.

Предметом перекладу є текст або слово в будь-якій його формі: від документів, ділових паперів і газетних статей до віршів, художньої прози, науково-популярних книг з різних галузей знань, а також усних розмов осіб, що потребують допомоги перекладача. Для визначення перекладу необхідно дослідити його мовну природу, розглянути лінгвістичні основи та характер, оскільки переклад передусім є видом мовленнєвої діяльності [25, с. 9].

Мова є фундаментом і основним засобом перекладу. Переклад відтворює оригінал іншою мовою, а отже, й у контексті іншої культури. Він має не лише віддзеркалювати, а й трансформувати оригінал, не просто «копіюючи» його зміст і форму, а передаючи їх засобами іншої мови для читача, що належить до іншої культури, епохи чи суспільства [25, с. 9-10].

Особливістю художнього перекладу порівняно з іншими видами перекладу (такими як синхронний, науковий або технічний) є те, що він стосується текстів, які мають художню цінність. Іншими словами, художній переклад – це форма перекладацької діяльності, основним завданням якої є створення мовного твору, що має здатність справляти художній та естетичний вплив на читача [52, с. 54].

При перекладі перекладач повинен вирішити два завдання: правильно зрозуміти зміст висловлювання (тексту) мовою оригіналу; повно і точно передати цей зміст засобами мови перекладу. У перекладацькій практиці найчастіше зустрічаються два види перекладу: дослівний і художній (не плутати з літературним), або адекватний. Дослівний переклад – це заготовка або бланк, який ще потрібно обробити, тобто відредагувати. Дослівний переклад може влаштовувати перекладача, коли в прикладі, що перекладається, обидві мови мають однакову структуру речення, а слова однієї мови мають однозначні відповідники в іншій, наприклад: переклади, що виділяються на основі характеру і якості відтворення тексту перекладу тексту оригіналу: вільний (вільний) переклад – відтворення основної інформації оригіналу з можливими відхиленнями - доповненнями, пропусками і т.д.; здійснюється на рівні тексту, тому категорії еквівалентності мовних одиниць для нього неактуальні.

Різновиди: усний переклад – вид перекладу, заснований на зверненні до екстралінгвістичної діяльності, на відміну від власне перекладу, здійснюється за заданими правилами переходу від засобів вираження, що належать до однієї мовної системи, до засобів вираження, що належать до іншої мовної системи; адекватний переклад – відповідний оригіналу і виражає ті ж комунікативні відношення, що й оригінал; точний (правильний) переклад – характеризується властивістю смислової точності, тобто семантично повно і правильно передає план змісту оригіналу; автентичний переклад – переклад офіційного документа, що має таку ж юридичну силу, як і оригінал; згідно з міжнародним правом, текст договору може бути розроблений і прийнятий однією мовою, але його автентичність встановлюється двома або більше мовами; засвідчений переклад – переклад, відповідність якого оригіналу підтверджена юридично [41, с. 30-31].

Нині можна виокремити три основні тенденції художнього перекладу:

- 1) основна орієнтація переноситься з оригіналу на текст перекладу;
- 2) оцінний підхід замінюється на дескриптивний;
- 3) від тексту як одиниці мови теорія йде до функції перекладу як частини культури мови перекладу.

Найголовнішим принципом під час художнього перекладу є принцип, згідно з яким під час перекладу необхідно враховувати, що окремо взяте речення – це не що інше, як частина чогось цілого, його потрібно розглядати у взаємозв'язку з іншими реченнями, і у зв'язку з цим перекладачеві варто трактувати не лише однозначний сенс даного речення, а й працювати над створенням художнього образу, загального настрою, характеристики атмосфери, персонажів тощо. Тут важливий і вибір окремого слова, і синтаксичної структури, і інших елементів.

Якщо говорити про якість художнього перекладу, то вона цілковито залежить від цілей, які ставить перед собою спочатку перекладач. Можна виокремити три основні цілі під час перекладу:

- 1) познайомити читача з твором конкретного письменника, який вони не можуть прочитати самі у зв'язку з незнанням мови оригіналу. У цьому разі перед

перекладачем стоїть завдання - познайомити читача з особливостями стилю написання конкретного автора;

2) познайомити читача з тонкощами та своєрідністю певної культури та нації, до якої належить автор твору;

3) познайомити читача зі змістом книги. Відповідно від вибору перекладачем конкретної мети перекладу перед ним стоятимуть різні завдання, а згодом і саме виконання перекладу.

Коли перекладач обирає першу мету художнього перекладу, йому належить відтворити всю художню атмосферу твору автора, яку він передає мовою оригіналу. Складність такого перекладу полягає в тому, що у зв'язку зі специфікою культурних відмінностей, перекладачеві необхідно максимально їх передати, але не спотворити. При цьому перекладачеві необхідно стежити за тим, щоб у читача не виникало необхідності шукати трактування певних термінів і реалій, незнайомих йому через приналежність до іншої культури. Автор перекладу має перекласти текст так, щоб його читали так само легко, ніби він написаний мовою читача від самого початку. Тільки за дотримання всіх тонкощів такого перекладу читач зможе оцінити індивідуальний стиль автора і мати повне уявлення про його творчість, хоча при цьому повного уявлення про культуру, до якої належить автор твору, читач не отримає.

У разі, коли перед перекладачем стоїть друге завдання, йому необхідно дотриматися якомога точнішої відповідності оригінальному тексту, але зі збереженням усіх особливостей і реалій культури автора твору, для цього в процесі перекладу доведеться робити відступи, пояснюючи всі нюанси іншої культури для читача.

В інформативному плані такий переклад є досить цінним, але на практиці він не справить на читача такого ж враження, як оригінал на читацьку аудиторію своєї країни.

Говорячи про третє завдання, слід зазначити, що в цьому разі перекладач не намагається донести до читача специфіку й особливості культури автора твору, не намагається дослівно передати зміст тексту, він повністю зосереджується на

художньому сенсі твору, не замислюючись про нюанси, які хотів передати автор. Можливо, у певного роду випадках такий переклад має місце бути, але навряд чи його можна назвати художнім.

Дослідниця А.Ф. Абдуллаєва, з посиланням на дослідника Н.С. Пашука визначає сім основних критеріїв художнього перекладу:

1) функціональність (умовність, вигаданість) і опосередкованість внутрішнього світу тексту;

2) синергетична складність: з одного боку, художній текст є складною організаційною системою, специфічною для загальнонаціональної мови; з іншого боку, в художньому тексті формується власна кодова система, яку читач повинен розшифрувати для розуміння;

3) цілісність художнього тексту, що виникає завдяки додатковим «приростам смислу»;

4) взаємозв'язок усіх елементів тексту або ізоморфізм усіх його рівнів;

5) рефлексивність поетичного слова, оживлення внутрішньої форми слів і посилена актуалізація елементів лексичного рівня;

6) наявність імпліцитних смислів;

7) вплив міжтекстових зв'язків на зміст художнього тексту, тобто інтертекстуальність [1, с. 18].

Тут варто також відзначити, що художній переклад, крім своєї основної функції, яка полягає у відтворенні вихідного тексту іншою мовою з дотриманням вимог адекватності та еквівалентності, також служить засобом обміну думками між різними народами та культурами.

Сам художній текст, особливо якщо це твір національної літератури, несе в собі значну кількість національно-культурної інформації. Це пояснює ширший спектр функцій художнього тексту порівняно з іншими текстами, де на перший план зазвичай виходить інформативна функція. Дослідники художнього перекладу визнають його окремим видом літературної творчості, при якому текст, створений однією мовою, передається засобами іншої. Окрім цього, на відміну від інших типів перекладу,

художній переклад також передає систему образів та художніх засобів [20, с. 6; 11, с. 221].

Основний акцент у цьому визначенні зроблено на тому, що художній переклад розглядається як творчий процес. Його часто називають окремим видом мистецтва, що перебуває на межі між літературною творчістю та перекладом. Хоча перекладач не створює власний твір, як письменник, він виконує складну й важливу роботу з адаптації вже існуючого твору до лінгвокультурних умов мови перекладу.

Художній перекладач повинен провести літературний аналіз тексту, розуміти творчість автора, особливості та витоки його індивідуального стилю. Він має не тільки досконало володіти обома мовами перекладу, але й вміло передавати складні для перекладу або неперекладні елементи тексту, такі як гумор, каламбури, національно-специфічні реалії тощо. Таким чином, специфіка художнього перекладу полягає як у його місці в системі різних типів перекладу, так і в його співвідношенні з оригінальною літературною творчістю. Між початковим текстом і результатом перекладацької діяльності розташований складний процес «перевираження» реальності, втіленої в образній структурі перекладеного твору [20, с. 14].

Важливим критерієм якісного художнього перекладу є здатність забезпечити сприйняття перекладу читачем іншої культури на тому ж рівні, на якому оригінал сприймається читачем культури автора. Ця дуальність природи і завдань художнього перекладу вимагає від перекладача знаходити баланс і межі, в яких він може застосовувати функціональні заміни та вносити зміни в смисловий зміст тексту-оригіналу.

Щоб досягти основної мети художнього перекладу – зберегти художньо-естетичні властивості оригіналу та створити повноцінний літературний твір мовою перекладу – допускаються певні відхилення від точного передання тексту, такі як опущення або заміна окремих лексичних одиниць. Л. К. Латишев також вважає зміни в тексті під час художнього перекладу не лише припустимими, а й часто необхідними, розглядаючи його як міжмовну трансформацію.

Український науковець В. В. Коптілов визначає художній переклад як окремий вид словесної творчості, що передбачає відтворення текстів, написаних однією мовою, засобами іншої мови [14, с. 5].

Художній переклад тексту є одним з найскладніших видів письмового перекладу і має ряд особливостей.

По-перше, художній переклад не є буквальним або дослівним; він вимагає гнучкішого і вільнішого підходу. Перекладач може використовувати омоніми, перифрази та інші художні засоби, щоб зберегти естетичну цінність твору.

По-друге, перекладач часто стикається з особливостями художнього тексту, характерними для певної мови, такими як фразеологізми або фразеологічні звороти, які при дослівному перекладі втрачають своє смислове навантаження, тому потрібно шукати відповідні аналоги. Крім того, гра слів, що має гумористичний відтінок, часто важко відтворюється в іншій мові.

По-третє, перекладач, який працює з художнім текстом, повинен мати навички літературознавця і бути здатним до літературної стилізації, щоб вірно відтворювати мову оригіналу. І по-четверте, при перекладі художнього тексту необхідно враховувати всі його тонкощі та особливості, такі як час написання, стиль і культурні контексти, та дотримуватися цих аспектів у перекладі [1, с. 18-19].

Перекладач В.С. Крива вказує, що основною проблемою художнього перекладу є саме відсутність дослівності (буквальності). Художній переклад не передбачає дослівності під час роботи з текстом оригіналу. Саме тому цей вид перекладу викликає безліч суперечок серед науковців і перекладачів [18, с. 45].

Частина вчених вважає, що найкращі переклади виникають не тоді, коли перекладач дотримується синтаксичних і лексичних відповідностей, а коли він здійснює своєрідний творчий пошук. У результаті перекладу відбувається відтворення тексту іншою мовою. Деякі вчені вважають, що неможливо зберегти структуру тексту, сильно змінюючи її. На думку О. Городецької, має бути комплексний переклад з урахуванням усіх (наскільки це можливо) аспектів оригіналу; для цього перекладачеві слід якомога повніше досягнути інваріант художньої концепції світу та особистості,

відображений у тексті, «увійти» в його внутрішню структуру. Так само недоречною буде зміна змісту оригіналу під час перекладу.

Однією з особливостей художнього тексту, на який націлений художній переклад, є художній стиль, який відрізняється активною взаємодією з іншими стилями, а також впливає на їх формування та розвиток. У літературних текстах часто використовуються елементи різних функціональних стилів для досягнення певних стилістичних ефектів, адже художня література охоплює всі аспекти людського життя – від політики до науки і виробництва. Крім того, художній стиль надає мовні елементи для інших жанрів і стилів. Він широко використовує усний розмовний стиль, при цьому організовуючи його відповідно до літературних норм. Художній стиль також характеризується багатством стилістичних відтінків, таких як офіційний, урочистий, піднесений, книжковий, інтимний, дружній, жартівливий, іронічний, фамільярний, саркастичний та сатиричний [2, с. 3]. І це стає ще однією тонкою перешкодою на шляху перекладачу літературного тексту.

Отже, можемо дійти висновку, що художній переклад, як окремий і унікальний вид перекладацької діяльності відіграє важливу роль не тільки в науці, а й у звичайному житті. ХХ ст. було «золотою добою» художнього перекладу. Але це явище все ще недостатньо досліджене, особливо в рамках сучасних підходів до перекладацької практики. Переклад як складний творчий процес і його результати постійно потребують вдосконалення, щоб досягти максимальної адекватності та відповідності перекладеного тексту оригіналу.

1.2. Адекватність і еквівалентність перекладу

Дослідниця А.І. Федченко зазначає, що першими теоретиками перекладу були стародавні римляни: політик і філософ Марк Туллій Цицерон (106-43 рр. до н.е.) і поет Квінт Горацій Флакк (65-8 рр. до н.е.). Вони розробили одну з основних концепцій теорії перекладу – еквівалентність, і підкреслили важливість уникання буквального перекладу «слово в слово», замість цього акцентуючи увагу на перекладі за змістом. Вони надавали перевагу естетичному і креативному підходу до

перекладеного тексту. Саме в працях античних філософів були визначені і вперше пояснені категорії «адекватності» та «еквівалентності». Сьогодні ці категорії використовуються як критерії для оцінки якості перекладу. Якість перекладу традиційно оцінюється через контраст «адекватний переклад / неадекватний переклад» та «еквівалентний переклад / нееквівалентний переклад» [27, с. 16].

Адекватність та еквівалентність, як базові поняття теорії та практики перекладу, часто розглядаються сьогодні з позиції можливості їхнього використання для оцінювання якості виконаного перекладу. Сама проблема оцінювання якості перекладу досі є невирішеною, оскільки немає єдиної думки щодо систематизації критеріїв оцінювання якості та рівня адекватності й еквівалентності перекладу. Загалом дослідники схиляються до висновку, що для текстів різних стилів, функцій, комунікативного спрямування необхідно виокремлювати свої критерії [9, с. 115; 8, с. 280].

Відповідно, для художнього тексту виокремлюються окремі вимоги до адекватності й еквівалентності та критерії їхньої оцінки. М. С. Зарицький для оцінювання якості перекладу художнього тексту пропонує виокремлювати такі критерії:

1. Ясність (прозорість) перекладу, що включає адекватне відтворення ідіоматичних виразів та інших мовних засобів через підбір відповідних аналогів та еквівалентів у мові перекладу.

2. Точність перекладу фразеологічних і крилатих виразів.

3. Ступінь близькості смислу перекладу до оригіналу.

4. Наявність помилок, які спотворюють смисловий зміст оригіналу.

5. Наявність помилок, що порушують стилістичні особливості оригіналу.

6. Відсутність орфографічних та граматичних помилок.

7. Відповідність синтаксису мови перекладу правилам цієї мови і оригіналу.

8. Семантична точність перекладу.

9. Збереження і відтворення прагматичного аспекту оригіналу в перекладі

[5, с. 56].

Поняття «еквівалентність» вперше з'явилося в транслятології з формальної логіки і стало важливим у теорії перекладу з 60-х років ХХ століття. Перекладацька еквівалентність передбачає, що текст оригіналу і текст перекладу мають певні відносини еквівалентності один до одного. У формальній логіці еквівалентність означає рівність або тотожність. Однак через відмінності мовних систем і цілей перекладу між оригіналом і перекладом неможливо досягти абсолютної тотожності.

У випадку відсутності тотожності, відносини між оригіналом і перекладом вважаються еквівалентними. Через змінність термінології поняття «еквівалентність» часто має різні значення, тому в теорії перекладу еквівалентність розглядається з кількох перспектив:

- 1) збереження інваріантності на рівні змісту;
- 2) рівноцінний вплив на адресатів оригіналу та одержувачів перекладу;
- 3) збереження структурно-семантичної подібності між оригіналом і перекладом, а також дотримання всіх вимог інваріантності;
- 4) забезпечення повноцінного перекладу, при якому відтворюється весь зміст оригіналу і досягається аналогічний вплив на адресата [60]

Лінгвістична близькість тексту перекладу до оригіналу тісно пов'язана з поняттям еквівалентності. При обговоренні еквівалентності перекладу варто зазначити, що багато авторів використовують різні терміни, такі як «перекладацька еквівалентність», «функціональна еквівалентність», «стилістична еквівалентність», «формальна еквівалентність», «текстуальна еквівалентність», «комунікативна еквівалентність», «лінгвістична еквівалентність», «прагматична еквівалентність», «семантична еквівалентність» та «динамічна еквівалентність».

Еквівалентність охоплює смислову близькість оригіналу і перекладу, максимально можливу в конкретних умовах, відповідність лексичного складу і синтаксичної організації вихідного і перекладеного текстів. Адекватність, своєю чергою, охоплює відповідність стилістичних особливостей, точність перекладу та добору аналогів для ідіоматичних і фразеологічних виразів, семантичну вірність і збереження прагматичного аспекту [6, с. 97].

Що ж до відсутності орфографічних і граматичних помилок, то цей критерій є необхідним для наукових, офіційних та інших типів текстів, а в тексті художнього стилю відхилення від граматичних і орфографічних правил припустимі за умови достатньої зумовленості таких відхилень (для створення мовленнєвої характеристики персонажа, для відображення певних особливостей писемного мовлення героїв). Отже, порушення орфографічних і граматичних норм мають відповідно передаватися і в тексті перекладу.

Адекватність на функціонально-комунікативному рівні передбачає відтворення домінантної функції тексту в максимально можливій мірі, яка формується на основі комунікативної мети автора та спрямована на досягнення певного ефекту для одержувача повідомлення. Отже, адекватний переклад є лише той, в якому зберігається функціональна домінанта оригінального тексту відповідно до комунікативної інтенції автора. Адекватність перекладу, таким чином, є функціонально-прагматичною категорією, що орієнтується на наміри автора та реакції одержувачів.

Рівноцінність регулятивного впливу є суттю адекватності перекладу. Розв'язання завдання адекватного передання інформації в тексті тісно пов'язане з прагматичним рівнем, оскільки для правильного розуміння мети написання тексту перекладач має проаналізувати, як саме текст був створений і які лінгвістичні засоби були використані. Вибір мовного матеріалу для створення висловлювання залежить від мети, яку ставить перед собою автор, та його комунікативної інтенції [27, с. 17].

Концепт еквівалентності поділяється на: формальну й динамічну.

1. Формальна еквівалентність, яка «орієнтована на оригінал», досягається шляхом строгого збереження частин мови при перекладі, уникнення змін у членуванні або перестановці частин речення, збереження пунктуації, розбиття на абзаци та застосування принципу конкордансу. Формальна еквівалентність не допускає використання трансформацій під час перекладу, хоча на практиці це може бути неможливо.

2. Динамічна еквівалентність, що «орієнтована на реакцію реципієнта», прагне забезпечити рівноцінний вплив на читача перекладу. Цей підхід зазвичай передбачає адаптацію лексики та граматики, а також застосування відповідних перекладацьких трансформацій [27, с. 18-19].

Різноманітні підходи до поняття еквівалентності призвели до її класифікації. Німецький лінгвіст В. Коллер виділяє п'ять типів еквівалентності:

1. Денотативна еквівалентність – це відповідність оригіналу і перекладу на рівні предметного та логічного змісту.

2. Коннотативна еквівалентність – це відповідність значень, які закріплені в колективній свідомості носіїв вихідної та перекладної мов.

3. Текстуально-нормативна еквівалентність – це дотримання мовних норм та збереження структури оригіналу.

4. Прагматична еквівалентність – це відповідність впливу на адресата оригіналу та реципієнта перекладу.

5. Формально-естетична еквівалентність – це повноцінне відтворення естетичних, мовних і індивідуально-стилістичних особливостей оригіналу [43, с. 226].

Порушення норм еквівалентності може бути абсолютним, коли переклад визнається нееквівалентним, або відносним, що передбачає часткову еквівалентність. У випадку абсолютного порушення переклад вважається незадовільним, тоді як при відносному порушенні переклад може бути цілком прийнятним, якщо максимальна смислова близькість не є обов'язковою. Важливо розрізняти поняття адекватності та еквівалентності.

На даний момент немає однозначного визначення цих термінів. Різниця може бути в тому, що адекватність відображає схожість з оригіналом на рівні всього тексту, тоді як еквівалентність стосується схожості на рівні мовних одиниць. Таким чином, художній переклад вважається адекватним, якщо він повністю передає задум автора, експліковану та імпліковану інформацію, смислові відтінки оригіналу та забезпечує повну формально-стилістичну відповідність.

Існує безліч визначень перекладацької адекватності та еквівалентності, зокрема, концепція міжтекстової еквівалентності В. Вілса, концепція рівнів еквівалентності А.Д. Швейцера, концепція динамічної еквівалентності Ю. Найда, концепція комунікативної еквівалентності Г. Егера, концепція нормативно-змістовного співвідношення К. Рає і Х. Вермеєра та інші. Через різноманітність підходів до цих понять важливо використовувати системний підхід до їх вивчення [54, с. 293]. Для цього розглянемо погляди на поняття «адекватність» та «еквівалентність» з перспективи функціоналістського та лінгвістичного підходів у теорії перекладу.

Функціоналістський підхід характеризується тим, що хоча багато вітчизняних дослідників довго не надавали особливого значення різниці між термінами «адекватність» і «еквівалентність», в зарубіжній «скопос-теорії», розробленій К. Райсом і Р. Фермеєром, ці терміни розмежовані за конкретними критеріями [54, с. 230]. К. Райс і Р. Фермеєр запропонували переглянути термін «еквівалентність» і навіть повністю відмовитися від нього. Подібну думку висловлює М. Снелл-Хорнбі, яка вважає, що еквівалентність є «ілюзією» і що сам термін надто багатозначний. К. Норд також підтримує цю позицію і пропонує замінити термін «еквівалентність» на «лояльність» до адресата перекладеного тексту [49, с. 33].

У рамках перекладацької концепції К. Райса і Р. Фермеєра відповідність перекладу оригіналу в текстовому та функціональному аспектах вважається вторинною [..., с.231]. Головним критерієм є відповідність меті («скопосу»), для якої здійснюється переклад. Згідно зі «скопос-теорією», переклад є практичною діяльністю з різними цілями: іноді мета полягає в максимальному наближенні до оригіналу, а іноді в досягненні суто прагматичних цілей, наприклад, передача певної інформації одержувачу. Дослідники підкреслює, що в «скопос-теорії» перекладач має центральну роль у міжмовній комунікації. Критерії якості перекладу визначає сам адресат, який оцінює його успішність. Таким чином, вихідний текст «зміщується з п'єдесталу», а його місце займає адресат перекладеного тексту.

У «скопос-теорії» чітко розмежовуються поняття «еквівалентність» і «адекватність». Переклад вважається адекватним, якщо він відповідає поставленій

меті, незалежно від типу тексту. Таким чином, адекватність відноситься до зв'язку між оригіналом і перекладом, який визначається метою перекладу. Перекладач сам вибирає найбільш адекватний спосіб перекладу, тому поняття «адекватність» пов'язане з процесом і технологією перекладу. Еквівалентність, в свою чергу, є результатом цього процесу і відноситься до функціональної відповідності перекладеного тексту оригіналу. У рамках «скопос-теорії» еквівалентність є лише різновидом адекватності. Переклад визнається еквівалентним лише в тому випадку, якщо перекладач досягає тієї ж мети, що й автор оригіналу.

На відміну від функціоналістського підходу, лінгвістичний підхід до перекладу характеризується тим, що дослідники теорії перекладу, зосереджені на лінгвістичних аспектах, внесли значний вклад у розробку термінів «еквівалентність» і «адекватність» (зокрема, Л.С. Бархударов, В.М. Комісаров, Л.К. Латишев, В. Коллер, І. Альбрехт). Дослідник А.І. Федченко, посилаючись на Л.К. Латишев помічає, що той, в свою чергу, у своїх роботах не використовує термін «еквівалентність», віддаючи перевагу термінам «оптимальність», «оптимальний варіант перекладу» або «оптимальне перекладацьке рішення» [27, с. 22]. На його думку, максимальна еквівалентність перекладу передбачає врахування численних «взаємосуперечливих умов», тому «оптимальний варіант перекладу» є компромісом, який досягається шляхом максимально точного відтворення змісту оригіналу та адаптації його до нових умов сприйняття в перекладеному тексті.

При пошуку оптимального перекладацького рішення перекладач повинен орієнтуватися на два основних критерії «адекватного перекладу»: відповідність регулятивного впливу оригіналу та перекладу, а також їх семантико-структурну схожість. Дослідники, зокрема Л.К. Латишев, розмежовують поняття «еквівалентність» і «адекватність», вважаючи, що еквівалентність є результатом перекладацького процесу, тоді як адекватність – це шлях до досягнення оптимального перекладу і спосіб знаходження найбільш ефективного перекладацького рішення, в результаті якого може виникнути еквівалентний переклад.

Багато дослідників у сфері лінгвістики перекладу аналізують поняття еквівалентності та адекватності через призму інваріантності. Інваріантні елементи змісту – це ті частини, вилучення або заміна яких може спотворити основний сенс тексту.

Оскільки мовні структури оригіналу і перекладу відрізняються, перекладач не може зберегти всі структурно-семантичні особливості оригіналу або забезпечити той самий регулятивний вплив на читача перекладу. Тому для досягнення максимальної еквівалентності перекладач має ідентифікувати ключові елементи оригіналу, які є необхідними, і другорядні, які можуть бути опущені. Дослідник А.І. Федченко, аналізуючи це питання, пише, що Л.С. Бархударов вважає, що під час перекладу необхідно зберігати певний інваріант, а ступінь збереження цього інваріанта визначає рівень еквівалентності перекладу щодо оригіналу [27, с. 22-23].

Дослідник А.І. Федченко у своїй роботі присвячені питанням теорії перекладу, з посиланням на Н.В. Шамову виокремлює три підходи до розуміння співвідношення понять «адекватність» та «еквівалентність».

Перший підхід розглядає еквівалентність як ретроспективну, критичну та статичну категорію, орієнтовану на результат перекладу. Адекватність у цьому підході сприймається як перспективна, динамічна категорія, що стосується процесу перекладу.

Другий підхід вважає еквівалентність центральним поняттям у теорії перекладу, яке відображає рівноцінність між вихідним і перекладеним текстом. Адекватність, в свою чергу, є оціночним терміном, що використовується для визначення ступеня еквівалентності у перекладеному тексті. Обидва поняття належать до категорії результативності і мають оціночний характер, розрізняючись через поняття «інваріантність». Текст перекладу визнається еквівалентним, якщо він відповідає всім вимогам до інваріантності, а адекватним, якщо спостерігається певна невідповідність цим вимогам. У нашому дослідженні ми будемо орієнтуватися на другий підхід до тлумачення цих термінів.

Третій підхід стверджує, що вибір терміна залежить від типу тексту, що перекладається. Термін «еквівалентний» зазвичай застосовується до оцінювання якості художнього перекладу, тоді як «адекватний» використовується для нехудожнього тексту [27, с. 23-24].

У перекладі, як пише науковиця Д.С. Щипачова, існує ряд спеціальних методів, спрямованих на створення адекватного перекладу. Так, розрізняють два способи перекладу: прямий переклад і непрямий переклад [30]

Варто зазначити, перш за все, що в загальних рисах можна окреслити два способи перекладу, яких повинен дотримуватися перекладач: прямий або дослівний переклад і непрямий переклад. Основними способами перекладу супровідної технічної документації є:

1. Запозичення. Коли в процесі перекладу запозичується семантика, структура і форма (звуковий склад і написання) терміна, ми маємо справу з запозиченням, яке дозволяє заповнити прогалину, як правило, металінгвістичного характеру (нова технологія, невідомі поняття). Запозичення навіть не було б способом перекладу, який міг би нас зацікавити, якби не виникала час від часу потреба у перекладача для створення стилістичного ефекту. Проблема місцевого колориту, яка вирішується за допомогою запозичення, в першу чергу впливає на сферу застосування стилю і, відповідно, на саме повідомлення.

2. Запозичений переклад. Запозичення – це особливий вид запозичення: ми запозичуємо з іноземної мови ту чи іншу синтагму і дослівно перекладаємо елементи, що її складають. Ми отримуємо експресивне запозичення, використовуючи синтаксичні структури мови перекладу, вводячи в неї нові експресивні елементи, або структурне запозичення, вводячи в мову нові конструкції, наприклад, Science-fiction (літературний – наукова фантастика).

3. Дослівний переклад. Дослівний переклад, або переклад «слово в слово», означає перехід від мови оригіналу до мови перекладу, що призводить до створення правильного та ідіоматичного тексту, при цьому перекладач стежить лише за дотриманням обов'язкових правил мови.

4. Транспозиція. Цим способом ми називаємо метод заміни однієї частини мови іншою частиною мови без зміни змісту всього повідомлення. Цей спосіб може використовуватися як у межах однієї мови, так і в перекладі, зокрема, при перекладі.

5. Модуляція. Модуляція – це варіація повідомлення, яка може бути досягнута шляхом зміни кута або точки зору. Цей метод можна використовувати, коли видно, що усний або навіть транспонований переклад призводить до граматично правильного висловлювання, але суперечить духу мови перекладу.

6. Еквівалентність. Якщо два тексти описують одну і ту ж ситуацію, використовуючи абсолютно різні стилістичні та структурні засоби, в цьому випадку ми говоримо про еквівалентність. Класичним прикладом еквівалентності є ситуація, коли незграба, що забиває цвях, падає на пальці – французькою мовою він вигукує *Aïe*, англійською – *Ouch*.

7. Пристосування. Сьомий спосіб є крайністю в процесі перекладу. Він застосовується у випадках, коли ситуація, про яку йдеться в мові оригіналу, не існує в мові перекладу і повинна бути передана через іншу ситуацію, яку ми вважаємо еквівалентною. Це окремий випадок еквівалентності, так би мовити, еквівалентність ситуацій [30].

Варто також зазначити, що у перекладознавстві розрізняють два типи еквівалентності: теоретично можливу та оптимальну. Теоретично можлива еквівалентність визначається співвідношенням структур і правил функціонування двох мов, а оптимальна – відповідністю між оригіналом і перекладом у конкретному контексті. Співвідношення цих двох типів еквівалентності є основою для рангових моделей перекладу, що враховують як мінімальні відповідності на рівні морфем, слів і речень, так і регулюють вибір перекладача з урахуванням норм обох мов і контексту. Так, дослідниця О.О. Селіванова пише, що «досягнення повної еквівалентності в цьому значенні є практично неможливим і в деяких випадках навіть небажаним, оскільки це може порушити схожість впливу текстів на читачів оригіналу та перекладу» [22].

Отже, можна стверджувати, що якість перекладу складається з двох компонентів: адекватності, що полягає у відтворенні функції вихідного повідомлення в перекладі, та еквівалентності, яка передбачає максимально можливу лінгвістичну подібність між текстами оригіналу та перекладу. Ці дві категорії перебувають у ієрархічних відносинах, де еквівалентність підпорядковується адекватності. Категорія еквівалентності стосується перекладу як кінцевого результату, тоді як категорія адекватності зосереджується на перекладі як на процесі.

1.3. Класифікація помилок при художньому перекладі

Перед тим, як перейти до класифікації помилок при художньому перекладі тексту, варто окреслити в загальних рисах види перекладацьких трансформацій, оскільки вони дають можливість перекладати текст з високою адекватністю і еквівалентністю, а також запобігати помилкам при перекладі.

Досліджуючи це питання, дослідниця І.А. Хоменко пише, що відомі лінгвісти трактують поняття «трансформацій» з різних точок зору. Серед найпоширеніших наукових визначень можна виділити підходи В. Комісарова, Л. Латишева, Я. Рецкера та А. Швейцера.

Наприклад, Л. Латишев, пише дослідниця, описує трансформацію як спосіб перекладу, що передбачає відхід від семантико-структурного паралелізму між оригіналом і перекладом. І. Рецкер, лінгвіст і перекладач, розглядає трансформації як прийоми логічного мислення, які дозволяють перекладачу виявляти значення іншомовного слова в контексті та знаходити йому відповідник. Він розрізняє два види трансформацій: лексичні трансформації, що не збігаються з запропонованими словниковими варіантами, і граматичні трансформації, що стосуються зміни структури речення відповідно до норм цільової мови [28, с. 19].

Дослідниця І.А. Хоменко стверджує у своїй праці, що найбільш повний лінгвістичний опис трансформацій запропонували В. Комісаров і Л. Бархударов, тому вона пропонує їх і розглянути.

Вчений Л. Бархударов, пише дослідниця, виділяє таку систему перекладацьких трансформацій:

1) перестановки, що передбачають зміну порядку слів, речень або навіть абзаців у перекладі;

2) різноманітні заміни, зокрема синонімічні чи антонімічні, а також прийоми конкретизації, генералізації та компенсації (наприклад, передача розмовної мови в письмовій формі);

3) додавання елементів;

4) вилучення, тобто усунення певних елементів без втрати змісту.

Він наголошує, що ці трансформації найчастіше застосовуються в комплексі, поєднуючись одна з одною, і значно рідше використовуються окремо [28, с. 19].

Науковець В. Комісаров, зазначає дослідниця, пропонує іншу класифікацію, яка включає три компоненти:

1. Лексичні трансформації: включають транскрибування та транслітерацію, калькування, а також лексико-семантичні заміни, такі як конкретизація, генералізація та модуляція.

2. Граматичні трансформації: охоплюють синтаксичне уподібнення (буквальний переклад), граматичні заміни (заміни форм слова, частин мови та членів речення), а також членування та об'єднання речень.

3. Комплексні або лексико-граматичні трансформації: включають експлікацію (описовий переклад), антонімічний переклад (заміна слова його антонімом або стверджувального речення на заперечне) та компенсацію [28, с. 20].

У працях зарубіжних дослідників термін «перекладацька трансформація» не використовується; його введенням, вивченням і класифікацією займалися переважно радянські вчені. Натомість у міжнародній практиці набув широкого поширення термін «процедури перекладу». Зокрема, канадські науковці Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне розробили класифікацію таких процедур з методологічною метою для навчання майбутніх перекладачів у своїй праці «*Stylistique comparée du français et de l'anglais*» 1958 року. Вони визначили сім перекладацьких прийомів, які

застосовуються на трьох рівнях: лексичному, морфолого-синтаксичному та на рівні повідомлення.

Ці процедури можна поділити на дві великі групи:

1. Прямі методи перекладу, які включають такі техніки, як:

– Запозичення – найпростіший прийом, коли слово або вираз з мови оригіналу не перекладається, а залишається в тому ж вигляді у мові перекладу. Основні причини застосування цього методу полягають в наступному: з огляду на доречність використання: наприклад, глядачі вигукують «на біс, браво»; відсутність еквівалента в цільовій мові: наприклад, «підемо до пабу»; для створення риторичного ефекту, такого як місцевий колорит, гумор тощо. Цей метод особливо корисний, коли в цільовій мові немає відповідного терміну, а також дозволяє точно передати культурний контекст за допомогою використаного реєстру лексики;

– Калькування – це техніка, що передбачає дослівний переклад слова або виразу з вихідної мови. Вона є свого роду «копією» оригіналу, де запозичене слово або вираз перекладається дослівно. Наприклад: «the Cold War» – «Холодна війна» [59, с. 45]. Цей метод слід використовувати з обережністю, оскільки він може легко призвести до неправильного тлумачення або навіть безглузлого значення, що є серйозною помилкою в перекладі;

– Дослівний переклад – це техніка, що передбачає переклад вихідного тексту слово за словом, без зміни порядку слів або граматичної структури, при цьому зберігаючи правильність і ідіоматичність. Однак труднощів, пов'язаних з дослівним перекладом, існує дуже багато, тому його не рекомендується використовувати часто, оскільки він працює лише в обмежених випадках. Наприклад: «She began to read» – «Вона почала читати» [59, с. 47]. Цей підхід часто призводить до значної кількості помилок, пов'язаних із буквализмом. Недосвідчений перекладач може просто використовувати схоже слово з вихідної мови, навіть якщо воно не є точним еквівалентом, що призводить до помилок. Наприклад: «complexion» (комплексія – колір обличчя), «patron» (патрон – часто клієнт), «public house» (публічний будинок – пивна, бар) [59, с. 47];

2. Непрямі методи перекладу:

– Транспозиція. Цей процес передбачає зміну граматичної категорії слова при перекладі з однієї мови на іншу. Найпоширеніші варіанти транспозиції включають: перетворення іменника в дієслово, іменника в прислівник, прикметника в іменник, прикметника в дієслово, дієслова в іменник, прислівника в іменник, та прийменника в дієслово [4]. Наприклад: «Для мене було несподіванкою почути, як він нетерплячим голосом запитує Холмса» [3, с. 127] може бути перекладено як «Тому мене дуже здивувала нетерплячість, з якою він розпитував Холмса» [3, с. 128]. Транспозиція застосовується, коли дослівний переклад є неадекватним, помилковим або незрозумілим, і коли переклад не є ані автентичним, ані ідіоматичним;

– Модуляція. Цей процес передбачає зміну точки зору для уникнення використання слів чи виразів, що погано вписуються в мову перекладу. Модуляція також дозволяє враховувати відмінності у вираженні понять між двома мовами, зокрема перехід від абстрактного до конкретного, від частини до цілого, або від твердження до заперечення. Термін «модуляція» був запозичений від канадського лінгвіста Ж. Патона, який досліджував перетворення у перекладі [32].

– Еквівалентність. Цей процес полягає в перекладі повідомлення в цілому, особливо для вигуків, усталених виразів або ідіоматичних виразів. Перекладач повинен чітко розуміти контекст оригіналу і знайти відповідний вираз, який би використовувався у аналогічній ситуації в мові перекладу. Це метод, що дозволяє адаптувати повідомлення при перекладі з однієї мови на іншу. Наприклад: «senior citizens» може бути перекладено як «люди поважного віку», а «what's up?» – як «що нового?», «як ся маєш?» чи просто «привіт»;

– Адаптація. Цей процес передбачає використання культурного еквівалента, що відноситься до того ж поняття, але в контексті мови перекладу. Лінгвісти особливо акцентують увагу на адаптації, виділяючи її серед інших методів, адже вона є важливою при перекладі художніх творів, особливо драматичних, коли потрібно зберегти всі культурні нюанси без втрати ліричного відтінку. Наприклад: в англійській мові звук півня асоціюється з «sock-a-doodle-do», в той час як українська

використовує «кукуруіку» [16]. Зазначимо, що термін «tradaptation» (поєднання слів «traduction» і «adaptation», що перекладаються як переклад і адаптація) був уперше введений Жаном Деліслем, канадським лінгвістом і перекладачем, у 1986 році, щоб підкреслити важливість адаптації в сучасному перекладі [16].

Розглянувши таким чином важливі перекладацькі трансформації, ми можемо перейти до класифікації помилок, які виникають уразі, якщо перекладач не ігнорує ці трансформації.

Класифікуючи перекладацькі помилки, згідно з дослідницею І.А. Хоменко, яка посилається на А.Д. Швейцера, радянського лінгвіста, спробуємо дати пояснення терміну «помилка». Так, дослідниця пише, що помилка – це «необґрунтований відступ від нормативної вимоги еквівалентності» [28, с. 24]. Також помилка може бути мірою невідповідності оригіналу при перекладі.

На даний момент не існує єдиної загальноприйнятої класифікації перекладацьких помилок, яка б задовольнила всіх лінгвістів. Через це існує велика кількість різних класифікацій, які розглядають перекладацькі помилки з різних точок зору та методів впливу. У перекладознавстві виділяють два основні типи помилок залежно від зовнішніх чинників:

1. помилки, що виникають під впливом рідної мови;
2. помилки, пов'язані зі структурою мови перекладу.

Дослідник, на якого посилається І.А. Хоменко, М. К. Гарбовський у своїй праці «Теорія перекладу» називає основними причинами таких помилок:

- недостатнє володіння мовою оригіналу;
- недостатні лінгвістичні та екстралінгвістичні знання в певній галузі перекладу;
- недооцінка авторської позиції в тексті;
- невміння зберегти авторський індивідуальний стиль та передати його у перекладі [28, с. 24].

Ми пропонуємо розглянути декілька поширених типів помилок при перекладі художнього твору.

1. Класифікація помилок з точки зору мови.

Німецький лінгвіст Р. Штейнбах і М. А. Куніловська пропонують таку класифікацію помилок:

- 1) орфографічні помилки – неправильне написання слів;
- 2) граматичні помилки – включають морфологічні та синтаксичні помилки, такі як неправильне словотворення або використання некоректних конструкцій речень;
- 3) лексичні помилки – включають неправильне використання основного або контекстуального значення слова, а також порушення правил відмінювання.

2. Класифікація помилок за ступенем дезінформуючого впливу.

Ця класифікація вважається однією з найбільш надійних, оскільки автори-лінгвісти чітко визначають різновиди помилок. Вони поділяють їх на дві великі групи:

- 1) помилки у передачі вихідного змісту;
- 2) помилки, пов'язані з адаптацією змісту та форми тексту перекладу до комунікативної компетенції реципієнтів [28, с. 25].

Також в дослідженні лінгвісти виділяють п'ять категорій помилок:

- 1) спотворення – суб'єктивне відхилення змісту перекладу від оригіналу, що дезорієнтує читача щодо загальної ситуації;
- 2) неточності – розбіжності у деталях тексту, які виникають, коли перекладач неправильно зрозумів оригінал або не зміг знайти відповідний еквівалент у мові перекладу;
- 3) неясності – помилки, що ускладнюють розуміння тексту через невідповідність синтаксичної конструкції;
- 4) нормативно-мовні та нормативно-мовленнєві помилки – порушення лексико-семантичних зв'язків слів або неправильне відтворення реалій;
- 5) стилістичні помилки – використання мовних одиниць, що не відповідають загальному стилю тексту [13].

3. Класифікація помилок за етапами перекладу, на яких вони виникають.

Дослідники М.К. Гарбовський та А.Б. Шевнін пропонують класифікувати помилки залежно від етапу перекладу, на якому вони виникають. Як зазначає М.К. Гарбовський, помилки можуть бути спричинені як неправильним тлумаченням знаків, що утворюють одиницю орієнтації, так і неправильним вибором знаків для оформлення одиниці перекладу [28, с. 26]. Відповідно, лінгвісти виділяють такі рівні помилок:

1) Найпростіших понять. Ці помилки виникають, коли перекладач неправильно передає значення реалій, діалектизмів або багатозначних слів;

2) Складних понять. До цієї групи належать помилки у перекладі словосполучень;

3) Суджень. Помилки цього типу стосуються не лише окремих слів, а й можуть спотворити зміст усієї частини тексту через неправильний переклад синтаксичних конструкцій, наприклад, зміну підмета, що впливає на загальний зміст речення;

4) Ставлення до предметної ситуації. Цей тип помилок зумовлений браком досвіду перекладача та його незнанням описуваної ситуації. Сюди належать такі підвиди помилок: пропуски (лакуни в перекладі), механічне слідування тексту оригіналу без розуміння його змісту, а також неправильне відображення ситуації.

Дослідниця І.А. Хоменко, посилаючись на лінгвіста А.Б. Шевнін доповнює цю класифікацію ще й узуальними порушеннями, тобто невідповідностями жанрово-стилістичним особливостям перекладеного тексту. Під узусом розуміють прийняті в суспільно-мовній практиці правила вимови, наголосу, слововживання, а також використання граматичних, стильових та інших мовних засобів [28, с. 27]. Також Шевнін, пише дослідниця, виділяє три основні типи невідповідностей [28, с. 27]: когнітивні; мовні; лінгвокультурні.

Лінгвокультурні помилки є одними з найпоширеніших і стосуються недотримання стандартів, прийнятих у певній країні. Переклад – це не лише точне передання граматичних конструкцій, а й здатність відобразити культурні особливості певної нації чи соціальної групи. До таких помилок належать використання мовних

одиниць, характерних для певної вікової, соціальної, професійної або культурної групи. Перекладач повинен мати глибокі лінгвістичні та екстралінгвістичні знання, а також добре орієнтуватися в культурі обох країн, щоб передати читачеві всі реалії та викликати ті ж емоції, що й оригінальний текст. Наука, яка вивчає перекладацькі помилки, називається перекладацькою ерратологією.

4. Класифікація помилок з урахуванням прагматичної функції тексту.

Ця класифікація була запропонована, пише дослідниця, російським мовознавцем і перекладачем В.В. Здобніковим. Основою цієї класифікації є твердження, що одиницею перекладу є сам текст, а головна мета перекладача полягає в точному переданні його комунікативної функції [28, с. 27]. Подібно до А.Б. Шевніна, Здобніков робить акцент на лінгвокультурному аспекті, підкреслюючи важливість врахування менталітету, культури та інших фонових знань під час перекладу. Він виділяє такі типи помилок, з огляду на прагматику тексту:

- 1) невідповідність змісту оригіналу, що проявляється на рівні окремого речення;
- 2) невідповідність нормам та узусу мови;
- 3) невідповідність комунікативній інтенції автора оригіналу.

Однією з найвідоміших класифікацій на пострадянському просторі є класифікація помилок, запропонована В.М. Комісаровим у роботі «Теорія перекладу (лінгвістичні аспекти)» [28, с. 28]:

- 1) помилки, що спотворюють зміст оригіналу та дезорієнтують читача;
- 2) помилки, що неправильно передають деталі тексту;
- 3) помилки, що знижують якість тексту через неправильний стиль, використання невідповідних мовних одиниць, зловживання жаргоном або діалектизмами, де це не доречно;
- 4) порушення обов'язкових мовних норм, що свідчать про непрофесіоналізм перекладача.

5) враховуючи всі вищезгадані класифікації, розроблені як зарубіжними, так і вітчизняними лінгвістами, можна виділити основні типи перекладацьких помилок, на яких базуватиметься подальший аналіз:

1. Змістовні помилки – це функціонально необґрунтовані відхилення від початкового змісту, неточності, та неясності. Ця категорія включає дві підгрупи:

1) помилки предметної логічності – виникають, коли зміст перекладу не відповідає змісту оригіналу та описаний в ньому дійсності.

2) помилки понятійної логічності – стосуються порушення логіки тексту, що призводить до труднощів у розумінні та дезінформації читача.

2. Нормативно-мовленнєві помилки – помилки, що порушують лексико-семантичні зв'язки, наприклад, неправильне використання прийменників і сполучників.

3. Прагматичні помилки – невідповідності у стилі та комунікативній меті між автором оригіналу і перекладачем.

4. Лінгвокультурні помилки – пов'язані з «адаптацією» змісту тексту до нових лінгвоетнічних умов [28, с. 28-29].

Класифікуючи типи перекладацький помилок за типом експресивності, ми можемо виділити наступні:

- 1) помилки імпресивного типу;
- 2) помилки експресивного типу;
- 3) неправильний вибір значення багатозначного слова або фрази;
- 4) неправильна передача реалій;
- 5) неправомірне вилучення інформації;
- 6) неправильна передача порядку слів у перекладі;
- 7) порушення норм поєднання слів у реченні;
- 8) невідповідність жанрово-стилістичним особливостям тексту, який перекладається.

Отже, в цьому підрозділі ми виявили основні типи перекладацьких трансформацій, а саме: калькування, запзичення, дослівний або нульовий переклад,

транспозиція, модуляція, еквівалентність, адаптація. Завдяки цьому нами було зроблено висновок, що помилки при перекладі відбуваються через недосвіченість перекладачів, які не знають основ перекладацьких трансформацій. Серед помилок при перекладі художнього тексту ми виділили такі основні помилки як неправильна передача реалій, неправомірне вилучення інформації, порушення норм поєднання слів у реченні, невідповідність жанрово-стилістичним особливостям тексту, який перекладається тощо.

Висновки до першого розділу

У цьому розділі ми детально проаналізували художній переклад як окремий вид перекладацької діяльності, його специфічні особливості, а також основні принципи адекватності та еквівалентності, що впливають на якість перекладених текстів. Ми з'ясували, що художній переклад відрізняється від інших типів перекладу своєю складністю і вимогами до передачі не тільки змісту, а й стилю, емоційної виразності, культурних та національних особливостей оригінального тексту.

Розглянувши питання адекватності та еквівалентності перекладу, ми зосередилися на дослідженнях, що проводилися як радянськими, так і зарубіжними вченими. Такі науковці, як В.М. Комісаров та Л.К. Латишев, доклали значних зусиль до вивчення концепції адекватності, визначаючи її як відповідність між смисловою та формальною сторонами оригіналу та перекладу, а також врахування культурних і соціальних факторів. Водночас зарубіжні дослідники, зокрема Є. Найда (США) та Дж. Катфорд (Велика Британія), зосереджувалися на теорії динамічної еквівалентності, яка передбачає адаптацію тексту до культурних особливостей цільової аудиторії, зберігаючи при цьому функціональну відповідність між оригіналом та перекладом.

Особливу увагу було приділено класифікації помилок, що виникають у процесі художнього перекладу. Ми дослідили різні підходи до їхньої класифікації, запропоновані В.В. Здобніковим, М.К. Гарбовським, А.Б. Шевніним та іншими вченими. Зокрема, Здобніков виділяє помилки, пов'язані з прагматичними аспектами тексту, такими як невідповідність змісту оригіналу, порушення мовних норм та узусу,

а також невідповідність комунікативним намірам автора оригіналу. М.К. Гарбовський та А.Б. Шевнін додатково розглядають помилки, що виникають на різних етапах перекладу, від неправильного розуміння смислу до невідповідності стилістичним особливостям тексту.

Варто відзначити, що дослідження перекладацьких помилок має важливе значення для вдосконалення практики художнього перекладу. Вчені, такі як Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне, Є. Найда, В.М. Комісаров та Л.К. Латишев, роблять наголос на важливості розуміння міжмовних та міжкультурних відмінностей, які впливають на процес перекладу. Це включає використання різноманітних технік перекладу, таких як транспозиція, модуляція, еквівалентність та адаптація, які спрямовані на збереження автентичності тексту, його стилістичної та емоційної цілісності.

У підсумку, проведений аналіз показує, що художній переклад є багатограним та складним процесом, який вимагає від перекладача високого рівня майстерності, культурної обізнаності та глибокого розуміння тексту. Лише з урахуванням усіх цих чинників можна досягти адекватності та еквівалентності, які забезпечать збереження оригінального задуму автора і його впливу на аудиторію. Важливість таких досліджень очевидна, адже вони не лише сприяють глибшому розумінню перекладацької діяльності, але й допомагають уникати типових помилок, що можуть спотворити зміст та естетичну вартість художнього твору.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПОМИЛОК ХУДОЖНОГО ТЕКСТУ

2.1. Загальні особливості перекладу художнього твору: методи виявлення помилок

Люди, особливо ті, хто вивчає мови, схильні до помилок. При перекладі тексту з будь-якої вихідної мови (ВМ) на будь-яку цільову мову (ЦМ) неминуче виникають перекладацькі помилки. Це означає, що перекладачі не можуть «перекладати щось, ігноруючи помилки, які можуть трапитися в процесі перекладу» [53, с. 14]. Перекладацькі помилки бувають різних типів, що виникають на різних лінгвістичних, поверхневих, порівняльних і комунікативних рівнях [40, с. 146].

Варто зазначити, що переклад – це дисципліна, яка нещодавно з'явилася в галузі прикладної лінгвістики та аналізу помилок [49, с. 10]. При перекладі художнього чи наукового тексту з однієї мови на іншу помилки не завжди є чимось поганим, навпаки, вони є важливими частинами та аспектами процесу вивчення мови. Основна причина полягає в тому, що перекладачі стикаються з труднощами в розумінні значення деяких літературних чи наукових слів і термінів.

Впровадження аналізу помилок відіграє дуже важливу роль в аналізі лінгвістичних помилок (фонологічних, лексичних, синтаксичних, граматичних, семантичних тощо), яких припускаються студенти, що вивчають англійську мову професійного спрямування. З точки зору термінології, аналіз помилок визначався різними вченими та лінгвістами. Наприклад, Д. Кристал визначає цей термін так: «аналіз помилок – це техніка виявлення, класифікації та систематичної інтерпретації неприйнятних форм, що створюються тими, хто вивчає іноземну мову, з використанням будь-яких принципів і процедур, передбачених лінгвістикою» [39, с. 112].

Згідно з дослідниками Дж. Річардсом, Дж. Плоттом та Х. Платтом, техніку аналізу помилок можна визначити як «вивчення помилок, зроблених тими, хто вивчає другу та іноземну мову» [33, с. 96].

З іншого боку, дослідник Х.Д. Браун більш чітко структурує загальні процедури аналізу помилок, стверджуючи, що це «процес спостереження, аналізу та класифікації відхилень від правил другої мови, а потім виявлення систем, якими оперує той, хто вивчає мову» [33, с. 166].

Як видно з наведених вище визначень, аналіз помилок – це сукупність послідовних процедур, що застосовуються для оцінювання помилок студентів, які вивчають англійську мову професійного спрямування. Як підхід до оцінювання помилок, аналіз помилок може мінімізувати труднощі та зменшити інтерференцію між загальними лінгвістичними структурами вихідної мови та цільової мови. Це означає, що основна мета аналізу помилок полягає у виявленні лінгвістичних помилок, яких припускаються студенти, що вивчають англійську мову професійного спрямування, та оцінюванні цих помилок шляхом їх опису, класифікації та аналізу.

Аналіз помилок дуже важливий для забезпечення належного зворотного зв'язку з метою сприяння прогресивному навчанню. Оскільки аналіз помилок останнім часом відіграє важливу роль у наданні допомоги викладачам, дослідники Дж. Річардс, Дж. Плотт та Х. Платт представили важливість аналізу помилок з точки зору:

- 1) вивчення причин помилок студентів,
- 2) визначення стратегій, які студенти використовують у вивченні мови,
- 3) отримання інформації про загальні труднощі у вивченні мови та
- 4) підготовки навчальних матеріалів і методик. Це означає, що проведення аналізу помилок для будь-якого письмового завдання – перекладацьких завдань у цій статті – не є випадковістю.

Це систематичний аналіз помилок тих, хто вивчає англійську мову професійного спрямування [46, с. 30].

Процес перекладу, як наука, мистецтво і справа смаку, визначався з різних точок зору, представляючи різні теоретичні моделі та лінгвістичні аспекти. Деякі дослідники визначають переклад як інтерпретацію словесних знаків засобами іншої мови. При перекладі речення «She has brothers» мовою, де немає різниці між

двоїстістю та множинністю іменників, результатом буде невдалий переклад, якщо перекладач не є компетентним.

Отже, перекласти будь-який літературний твір ще більш проблематично, і він є до певної міри неперекладним. Таке твердження пізніше підтвердив лінгвіст Б.П. Ловендовський, заявивши, що переклад – це «передача значення з одного набору мовних знаків на інший» [45, с. 264].

Розглядаючи процес перекладу з точки зору наявності мовних еквівалентів між мовою оригіналу та мовою перекладу, Дж.К. Кетфорд вважає, що переклад – це «заміна текстового матеріалу однією мовою (мовою оригіналу) на еквівалентний текстовий матеріал іншою мовою (мовою перекладу)» [35, с. 20]. Такої ж думки дотримуються І.А. Ніда та К.Р. Табер [48, с. 12]. З точки зору семантики, науковець П. Ньюмарк визначає переклад як «передачу значення тексту іншою мовою так, як його задумав автор» [47, с. 5]. Інакше кажучи, мова йде про те, що саме значення має бути передане з однієї мови іншою. Нарешті, дослідники Б. Хатім і Дж. Мундей розглядають переклад як «процес або продукт», коли письмовий текст перекладається з мови оригіналу на мову перекладу [42, с. 3].

Як відомо, переклад перетинається з різними галузями знань, зокрема з літературою, наукою, освітою, правом, політикою, релігією тощо. Для кожної сфери потрібні специфічні перекладацькі навички. Переклад літературних і наукових текстів є найскладнішим, оскільки в них виникають труднощі [42, с. 34].

Щодо художніх текстів, то вони характеризуються експресивністю, конотативністю, символічністю, позачасовістю, універсальністю тощо [31, с. 20]. Тобто майже всі вони містять високо образну мову. З іншого боку, наукові тексти характеризуються «лаконічністю, точністю, об'єктивністю, практичністю, стислістю і конкретністю» [61, с. 32]. Це призводить до того, що перекладачі повинні бути дуже обережними при перекладі наукових текстів. Це може «позитивно або негативно вплинути на загальне розуміння цих текстів» [58, с. 442]. Можна зробити висновок, що брак знань про літературний і науковий зміст і погані перекладацькі навички можуть призвести до катастрофічних помилок.

Переклад, як ми вже зазначали, це складний процес. Очевидно, що мови та мовні різновиди відрізняються один від одного в усіх лінгвістичних аспектах, таких як лексичні відмінності, синтаксичні моделі та семантичні зміни в значенні, прагматичні відмінності та соціокультурні варіації. Отже, не існує двох однакових мов, ані у значеннях, що надаються відповідним символам, ані у способах, у які ці символи організовуються у фрази та речення. Саме тому переклад будь-якого тексту є непростим завданням. Нижче наведено деякі проблеми та труднощі перекладу художніх та наукових текстів з мови оригіналу на мову перекладу:

1. На лексичному рівні наукова мова є високотехнічною, тоді як літературна мова є високо образною. Тому перекладачі іноді стикаються з труднощами у пошуку відповідних лексичних еквівалентів між мовою оригіналу та мовою перекладу. Цю складність підтверджує дослідник М. Ларсон [44, с. 183], який стверджує, що «одна з найскладніших проблем, з якою стикається перекладач, полягає в тому, як знайти лексичні еквіваленти для об'єктів і подій» між мовою оригіналу та мовою перекладу [44, с. 183]. Простіше кажучи, лексика мови оригіналу може не мати еквівалентів у мові перекладу. Наукові та художні тексти містять незнайомі слова. Наприклад, в англійській мові є багато наукових термінів, які нелегко перекласти іншою мовою: oxygen, nitrogen, icon, mouse, printer, plasma тощо.

2. Синтаксично існують відмінності в граматичних структурах, пов'язаних з особою, числом, статтю тощо, а також у синтаксичних моделях, таких як порядок слів, час, аспект тощо. Одна й та сама синтаксична структура може мати кілька різних взаємозв'язків, що призводить до різних значень.

3. У семантичному плані в мові оригіналу можуть зустрічатися слова та вирази, які не мають семантичних відповідників у мові перекладу. Більшість смислових відношень (тобто синоніми, антоніми, гіпоніми, полісемії тощо), ідіоми та фразеологізми можуть бути складними для перекладача. Якими б не були семантичні проблеми, мета перекладу в кінцевому підсумку передбачає передачу значення» з мови оригіналу на мову перекладу.

Художній стиль має ряд характерних морфологічних, лексичних та синтаксичних особливостей. Мовні елементи, що належать до певного функціонального стилю, виступають як стилістичні маркери. Для перекладача важливо вміти розпізнавати та аналізувати ці елементи, оскільки це дозволяє максимально точно передати стилістику оригіналу з урахуванням стилістичного потенціалу мови перекладу. Переклад художніх творів також вимагає знання літературної мови, яка є сумою і результатом різних стилів.

У найзагальнішому сенсі метод у науці визначається як шлях пізнання, яким дослідник рухається до свого предмета, керуючись гіпотезою. Розглядаючи різні визначення, можна зробити висновок, що метод – це форма теоретичного пізнання реальності, принципи й способи організації пізнавальної діяльності, які сприяють досягненню поставлених цілей і завдань. Методологія в широкому значенні включає не лише сукупність прийомів, а й припущення, теорії та різні точки зору, що об'єднують дослідників, зацікавлених у певній проблемі. Сучасне визначення мети методології звучить так: «Головна мета методології науки – вивчення методів, засобів і прийомів, за допомогою яких у науці отримується та обґрунтовується нове знання; крім цього, методологія аналізує також структуру наукового знання загалом, визначає місце і роль різних форм пізнання та методи аналізу й побудови різних систем наукового знання».

Залежно від поставлених цілей дослідження, було застосовано широкий спектр загальнонаукових методів, таких як спостереження, порівняння, дедукція, індукція, узагальнення, конкретизація, аналіз і синтез. Зупинимось детальніше на методах, які використовувалися для дослідження перекладацьких помилок у художньому перекладі в контексті цієї роботи.

1. Метод операціоналізації понять – спочатку було необхідно визначити дефініцію терміна «перекладацька помилка». В процесі аналізу розглянули різні підходи до його визначення, які варіюються залежно від поглядів лінгвістів, що вивчали це явище. В результаті вдалося сформулювати узагальнене визначення цього феномену: під перекладацькою помилкою розуміється фрагмент перекладу, який не

відповідає оригінальному тексту, враховуючи цілі перекладу, порушує норми еквівалентності та адекватності, що призводить до неточної передачі інформації, спотворення змісту чи стилістичної неоднорідності, а також не відповідає нормам мови перекладу. Було встановлено, що перекладацькі помилки, на відміну від неправильного вибору стратегії перекладу, зазвичай є ненавмисними. Проте часто вони можуть бути спричинені поспіхом або неуважністю під час створення тексту перекладу. Важливо зазначити, що певні перекладацькі рішення можуть оцінюватися як правильні чи помилкові залежно від суб'єктивної думки дослідника.

2. Метод суцільної вибірки – на наступному етапі дослідження було застосовано цей метод для відбору емпіричного матеріалу. Під час читання тексту оригіналу та його перекладу українською мовою відбиралися досліджувані одиниці (слова, словосполучення, речення, надфразові єдності). Усі виявлені розбіжності були виділені та проаналізовані на відповідність поставленим завданням.

3. Метод порівняльного аналізу форми та змісту лексичних засобів тексту з їх формою та змістом оригіналу використовувався для оцінки того, як ці аспекти лексичних одиниць впливають на способи та прийоми їх відтворення мовою перекладу. Зокрема, порівняльний аналіз лексичних одиниць оригіналу та їх перекладу був застосований для виявлення особливостей їх передачі українською мовою та для ідентифікації відмінностей у перекладі.

4. Метод дистрибутивного аналізу було застосовано для класифікації мовних одиниць залежно від їхнього контекстуального оточення, що сприяло визначенню значень багатозначних слів та розрізненню різних типів перекладацьких помилок. Зокрема, це дозволило відокремити граматичні, стилістичні та інші помилки від лексико-семантичних, які мають ключове значення для дослідження.

Для оцінки якості перекладеного тексту, як зазначалося в попередньому підрозділі, було використано метод кількісних підрахунків. Це дозволило точно визначити кількість перекладацьких помилок у співвідношенні до загального обсягу тексту перекладу. Отримані результати було переведено у відсотки за допомогою відповідної формули, що дозволило визначити рівень адекватності перекладу, який

склав 85%. Згідно зі шкалою LISA 2, цей рівень відповідає незадовільній якості перекладу.

У дослідженні також застосовувався описовий метод, який належить до методів синхронного аналізу і має на меті всебічний аналіз та характеристику мовних одиниць. Цей метод передбачає використання прийомів зовнішньої та внутрішньої інтерпретації. Внутрішня інтерпретація полягає у класифікації досліджуваних одиниць за певними параметрами; зокрема, у цьому дослідженні її було використано для класифікації артиклів та їхньої ролі в перекладі. Зовнішня інтерпретація демонструє зв'язки мовної одиниці з позначуваною нею реалією, категоріями свідомості, ситуацією вживання тощо. Серед прийомів зовнішньої інтерпретації виділяють:

- за зв'язком із позамовними явищами (соціологічні, логіко-психологічні, артикуляційно-акустичні);
- за зв'язком з іншими мовними одиницями (прийоми міжрівневої інтерпретації). У даному дослідженні прийом зовнішньої інтерпретації використовувався для опису особливостей перекладацьких помилок залежно від віку та досвіду перекладача.

Для узагальнення результатів було застосовано індуктивний метод, який використовувався для систематизації та узагальнення проаналізованих зразків лексичних засобів. Індукція (від лат. *inductio* – «наведення») – це метод дослідження, при якому на основі знань про окремі випадки робиться висновок про загальне. Він передбачає перехід від конкретних спостережень до загальних висновків. Індуктивний висновок базується на емпіричних способах пізнання і вважається істинним, якщо він є справедливим для всіх без винятку об'єктів, що належать до даного класу. Це дає можливість оцінити результати дослідження в цілому.

Усі розглянуті методи та підходи до розуміння сутності та принципів практичного виконання перекладацького процесу знайшли своє застосування на різних етапах комплексного дослідження з перекладознавства, результати якого подані в наступних підрозділах цієї роботи.

На першому етапі основною задачею було обрати відповідний художній твір та його український переклад. Далі на цьому етапі використовували метод суцільної вибірки для оригіналу та перекладу з метою виявлення лексико-семантичних помилок шляхом детального аналізу тексту.

На другому етапі головною метою було створення теоретичної бази дослідження та виокремлення термінологічних одиниць англійською та українською мовами. Досліджено еволюцію поняття «перекладацька помилка» та його визначення, а також різні підходи до розуміння цього терміна. Особлива увага була приділена вивченню існуючих класифікацій типів перекладацьких помилок як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників; метод дистрибутивного аналізу дозволив виділити спільні риси в цих класифікаціях та встановити загальний підхід до дослідження феномену перекладацької помилки.

Теоретична частина дослідження спиралася на метод операціоналізації понять, що дозволило створити основні теоретичні положення з досліджуваної теми, провести їх детальний аналіз і опис, а також сформулювати певні гіпотези, закономірності, правила і визначення.

На третьому етапі проведено класифікацію перекладацьких помилок, виявлених методом суцільної вибірки, на підгрупи відповідно до характеру кожної помилки. Було виділено декілька основних груп: помилки, пов'язані з неправильним вибором значення серед можливих варіантів полісемічного слова, та неточна передача реалій у перекладі роману. Кожну з цих груп було детально розглянуто з використанням описового методу.

На четвертому етапі здійснено аналіз перекладацьких помилок за допомогою порівняльного аналізу мовних одиниць у текстах оригіналу та перекладу для виявлення значних розбіжностей. Також були розглянуті можливі причини виникнення цих помилок, зокрема акцент зроблено на явищі "фальшивих друзів" перекладача. Цьому етапу було приділено особливу увагу, оскільки досліджувались специфічні особливості перекладу на практиці.

2.2. Особливості досягнення еквівалентності і адекватності при художньому перекладі

Як ми вже зазначали вище, для досягнення перекладачем адекватності та еквівалентності, є окремі спеціальні вимоги, який той у свою чергу має дотримуватись. Серед них:

- 1) ясність (прозорість) перекладу, що включає адекватне відтворення ідіоматичних виразів та інших мовних засобів через підбір відповідних аналогів та еквівалентів у мові перекладу;
- 2) точність перекладу фразеологічних і крилатих виразів;
- 3) ступінь близькості смислу перекладу до оригіналу;
- 4) наявність помилок, які спотворюють смисловий зміст оригіналу;
- 5) наявність помилок, що порушують стилістичні особливості оригіналу;
- 6) відсутність орфографічних та граматичних помилок;
- 7) відповідність синтаксису мови перекладу правилам цієї мови і оригіналу;
- 8) семантична точність перекладу.

Розглянемо також специфіку застосування принципів адекватності та еквівалентності у перекладі художніх текстів на прикладі сучасних англійських романів трилогії «Дивергент» авторства Вероніки Рот. Зокрема, звернемо увагу на назву твору, яка відіграє ключову роль у відображенні його основних характеристик, тематики та стилістики.

У англійському варіанті, назва «Divergent» перекладається як «відмінний» або «не схожий на інших», що підкреслює ідею персонажа, який не відповідає жодній із заданих груп або категорій. В українському перекладі назва перетворюється на «Нескорена», що має образно-сміслову наповненість і намагається передати дух оригіналу.

Роман «Divergent» містить безліч власних назв, які відображають реалії постапокаліптичного світу. Події розгортаються на руїнах колишнього Чикаго, де, після глобальної катастрофи, людство нового покоління створило суспільство, розділене на п'ять фракцій. Кожна фракція об'єднує людей зі схожими рисами

характеру і життєвими прагненнями, щоб уникнути повторення минулих помилок і забезпечити новий порядок.

Розглянемо приклад перекладу назв фракцій, які є специфічними мовними реаліями роману «Divergent»:

«I could tell him I've been worried for weeks about what the aptitude test will tell me – Abnegation, Candor, Erudite, Amity, or Dauntless?» [56]. – «Я могла б сказати йому, що протягом багатьох тижнів не переставала думати про те, на що вкаже мені тест здібностей: Зречення, Щирість, Ерудиція, Дружелюбність чи Безстрашність?» [21].

У цьому перекладі обрано метод калькування для відтворення назв фракцій українською мовою, що є вдалою стратегією, оскільки вона зберігає основний зміст – важливі якості, які характеризують кожену фракцію. Використання транслітерації чи транскрипції могло б ускладнити розуміння для українського читача, особливо якщо він не знає англійської мови, адже такі методи не передають значення слів.

Також розглянемо переклад мовних властивостей художнього тексту:

«I train my eyes on the floor and stand behind the Dauntless-born initiates who chose to return to their own faction» [56]. – «Я переводжу погляд на підлогу і стаю позаду посвячених, народжених у Безстрашності, які вирішили повернутися до своєї власної фракції» [21].

Група перекладачів вибрала вдаліший варіант перекладу терміна «initiates» як «присвячені», проте переклад складного прикметника «Dauntless-born» як «народжені в безстрашність» є менш вдалим. Таке словосполучення може бути малозрозумілим для читача через граматичну невідповідність українській мові. Більш доцільним вважаємо переклад як «народжені безстрашними», що є семантично більш зрозумілим і відповідним. Крім того, у наведеному прикладі переклад словосполучення «to train one's eyes» як «перекласти погляд» є недоцільним, оскільки слово «перекладати» в основному використовується у значенні «переміщувати предмет». Тому для вираження дії погляду краще використовувати «перекласти погляд». Таким чином, більш адекватним і еквівалентним перекладом аналізованого

речення буде: «Я переводжу погляд на підлогу та стаю позаду Народжених Безстрашними присвячених, які зробили вибір повернутися в свою власну фракцію».

У романі В. Рот активно використовує фразеологічні звороти та ідіоматичні вирази, які додають твору образності та експресивності. Передача таких фразеологічних одиниць є складним завданням для перекладача, оскільки їх семантична багатозначність, образність, лаконічність і виразність відіграють важливу роль у мові. Фразеологізми значно збагачують мовний стиль, надаючи йому унікальності і виразності. Вони широко застосовуються в усному мовленні, художній літературі та політичній комунікації. При перекладі фразеологічних одиниць перекладач має не лише передати їхній зміст, але й зберегти образність, знаходячи відповідний вираз у мові перекладу. Якщо ідентичний образ відсутній у цільовій мові, перекладач може вдатися до пошуку близьких аналогів або використовувати такі прийоми, як функціональний аналог, калька чи описовий переклад.

Розглянемо приклад перекладу фразеологічного звороту на матеріалі перекладу роману В. Рот «Нескорена». У сцені, де героїня Беатріс спостерігає за тілом загиблої дівчини після небезпечного стрибка з поїзда, Рот використовує фразеологізм:

«My stomach sinks and I stare at the railroad tracks» [56]. – *«Мій шлунок скручує, і я дивлюся на рейки»* [21].

В оригінальному контексті фразеологізм «One's heart sinks» або його варіація «one's stomach sinks» передає відчуття тривоги, страху або занепокоєння. У цьому випадку, перекладачі вибрали вираз «шлунок скручує», що може асоціюватися із фізичним дискомфортом, спричиненим голодом або переповненістю шлунка після їжі. Однак, ми вважаємо, що цей варіант не зовсім точно передає сенс оригіналу. Доцільніше було б використати описовий метод, наприклад: *«Мені стало лячно»* або *«Мене охопив жах»*. Ще краще було б застосувати функціональний аналог, наприклад: *«серце пішло в п'яти»* або *«усередині похолоділо»*. Ці звороти в українській мові краще передають емоції страху та тривоги.

Розглянемо ще один приклад перекладу фразеологічного звороту з художнього тексту:

«*You're fidgeting*» [56]. – «*Tu nervуєш*» [21].

Оригінал містить дієслово «to fidget», яке може бути перекладене як «метушитися» або «хвилюватися». Це слово має нейтральний відтінок, і в цьому випадку перекладачі обрали нейтральний варіант «нервувати», що є адекватним рішенням. З огляду на розглянуті принципи адекватності та еквівалентності при перекладі художніх творів, можна визначити такі етапи для оцінювання рівня адекватності та еквівалентності перекладу англomовного художнього тексту:

1) рівень еквівалентності перекладу визначається через порівняння синтаксичної структури та лексичного складу речень, з урахуванням збереження комунікативної мети;

2) вибір рівня еквівалентності оцінюється шляхом застосування перекладацьких трансформацій та порівняння нетрансформованого варіанту з трансформованими;

3) семантична адекватність оцінюється за допомогою компонентного аналізу, де виокремлюються ключові семантичні елементи оригіналу і перекладу для їх зіставлення;

4) виявляються образотворчі засоби та прийоми, використані автором оригіналу, визначається, які з них збережені, змінені або компенсовані у перекладі;

5) оцінюється збереження загального впливу речення в перекладі та доречність усіх застосованих перекладачем трансформацій з урахуванням ширшого контексту.

У літературі існує тісний і безпосередній зв'язок між образом і мовною категорією. Особливо в художньому тексті мовна форма активно взаємодіє з змістом образу або всією системою образів, впливаючи на спосіб їх осмислення. Поняття змісту в художній літературі є набагато складнішим порівняно з науковою літературою чи діловими документами. Воно охоплює не лише логічний і пізнавальний аспекти висловлювання, але й емоційну насиченість, здатність впливати не тільки на розум, а й на почуття читача. Ця здатність часто виражена через стилістичний відтінок слів.

Ще однією проблемою перекладу художнього тексту є збереження його смислової ємності. Смилова місткість літературного твору проявляється у тому, як конкретний образ набуває узагальненого типового змісту, або як зміст твору може мати різні тлумачення через недомовленості чи багатозначність. Розглянемо приклад:

«He sat himself down, dripping, disconsolately, on a stone. He perceived the light flickering through the trees by the shore, where the winding river made a deep inlet» [51].

– *«Пониклий і пригнічений, втративши всяку надію, сидів він на своєму камені. Раптом між дерев він помітив вогник, що мерехтів зовсім близько від берега, у тому місці, де вигин річки утворює простору бухту» [19].*

Майже кожне слово оригіналу несе додаткове смислове навантаження. Психологічний настрій герою виражається словами: «dripping», «disconsolately». Але майже безнадійне становище змінюється з виразом «a light gleaming», який вертає надію, що все ще може бути добре. Завданням перекладу було відбити цей настрій за допомогою відтворення образного значення окремих слів.

Як правильно зазначає А. Попович, у художньому перекладі між стилем перекладу та стилем оригіналу виступає система виразних засобів мови-посередника. Оскільки існують значні мовні та літературні відмінності між різними мовами, переклад завжди супроводжується певними змінами порівняно з оригіналом.

Цілком природно, що ці втрати повинні бути якимось чином компенсовані. Для цього використовуються різні трансформації, які в стилістиці називаються «зсувами виразів». Ці зсуви виникають не лише тому, що перекладач хоче змінити оригінал, а й з метою якомога точнішого відображення його змісту і збереження цілісності тексту.

Лінгвісти відзначають, що українська лексика відзначається конкретністю, тоді як англійська лексика має широку семантику. Це робить трансформацію конкретизації особливо важливою при перекладі з англійської на українську. Крім того, трансформація смислового розвитку, яка полягає у заміні словникового відповідника логічно пов'язаним словом, також сприяє адекватному відображенню змісту. До таких трансформацій належать метафоричні заміни, а також зміни частини

мови. Варто також зазначити, що при перекладі з англійської на українську часто потрібні граматичні трансформації. Наприклад, моделі, які активно використовуються в англійському художньому тексті для надання експресивності та емоційного забарвлення, рідко збігаються з аналогічними моделями в українській мові і, як правило, потребують перебудови речення для компенсації цих відмінностей.

Аналіз специфічних конструкцій у новелах Едгара По дозволить виявити, як за допомогою трансформацій можна знайти точні функціональні заміни, що забезпечують адекватність перекладу.

«He was of ancient Huguenot family» [51]. – *«Він походив з старовинної Гугенотської родини»* [19].

У цьому прикладі застосована конкретизація. Англійське дієслово «to be (was)» має абстрактне значення і в перекладі українською змінюється на більш конкретний вираз «походив».

«This island consists of little else than the sea sand, and is about three miles long» [51]. – *«Цей острів тягнеться в довжину милі на три і складається майже з одного морського піску»* [19].

У цьому прикладі видно три трансформації. Перша – конкретизація: англійське дієслово «is» з широким значенням замінюється українським дієсловом «тягнеться», яке має конкретніше значення. Друга трансформація – перестановка членів речення: «is about three miles long» перекладається як «тягнеться в довжину милі на три». Третя трансформація – заміна частини мови: англійський іменник «sea» замінюється в українському перекладі прикметником «морський».

Таким чином, для досягнення адекватності перекладу у цьому випадку були використані конкретизація, перестановка членів речення і заміна частини мови.

«In the inmost recesses of this coppice, not far from the eastern or more remote end of this island, Legrand had built himself a small hut» [51]. – *«У потаємних глибинах миртових хащ, близько до східного віддаленого від материка краю острова, Легран побудував собі хатину»* [19].

У цьому прикладі негативна конструкція англійського речення «not far from» трансформується в стверджувальну конструкцію в українському перекладі «близько». Також здійснена трансформація-доповнення, коли «this coppice» уточнюється як «миртові зарості», щоб вказати, що острів покритий ароматним миртом. Третя трансформація – опущення прикметника «small», який не включено в переклад, оскільки для українського читача очевидно, що хатина зазвичай невелика.

Згідно з результатами стислого порівняльного аналізу кількох речень з оповідання, можна зробити висновок, що адекватність перекладу вимагає не лише рівноцінності функції оригіналу, а й еквівалентності у виборі мовних засобів і стилістичних рішень. Переклад оповідання можна вважати досить адекватним, оскільки зміст речень передано правильно, хоча інколи використовувані засоби перекладу не є повністю еквівалентними оригіналу.

Тепер ми пропонуємо проаналізувати трансформації при перекладі «Голодних ігор» з англійської на українську, завдяки яким перекладач зміг досягти адекватного та еквівалентного перекладу.

Речення оригінального тексту «*I'm sure none of them actually know because, in the Hob, the standard protocol for someone showing up with a wild turkey is for everybody to bid on the drumsticks*» [37, с. 55] перекладач переклав наступним чином: «Я була впевнена, що ніхто цього насправді й близько не знає, адже на Горні, коли хтось з'являється з дикою індичкою в руках, стандартна процедура – пропонувати за неї і найвигіднішу ціну» [12, с. 41].

У процесі перекладу цього речення перекладач використовував трансформації на рівні граматики та лексики. Зокрема, граматичні трансформації включають заміну герундія на складнопідрядне речення з підрядним сполучником "коли" і додавання сполучника «що» до головного речення, що відповідає нормам української мови. Аналізуючи оригінал і переклад, можна відзначити, що приклад демонструє ефективний підхід до подолання лексичних труднощів. Перекладач застосував трансформацію опущення, не переклавши слово «everybody», що спростило структуру речення.

Особливу увагу варто приділити перекладу фрази «to bid on the drumsticks». У загальному розумінні «drumsticks» відносяться до барабанних паличок, але словник Cambridge Dictionary також визначає «drumstick» як нижню частину ноги курки або подібного птаха, яку вживають в їжу [34]. Це може натякати на приготування дикої індички, що не відповідає контексту. Перекладач вирішив не використовувати це значення і замість цього застосував трансформацію додавання, перетворивши «to bid on the drumsticks» на «пропонувати найвигіднішу ціну», що не передає атмосферу оригіналу, але робить переклад зрозумілішим для читача.

Речення «*Things seemed clear in my head and even when I talked before the crowd, but the words never came out of the pen right*» [37, с. 95] перекладач переклав наступним чином: «У голові слова здаються простими і ясними, навіть перед натовпом я здатна їх висловити, а от на папері вони виходять беззмістовними й заплутаними» [12, с. 146].

У цьому прикладі яскраво проявляється трансформація перестановки, адже в оригіналі фраза «in my head» розташована в середині речення, тоді як в українському перекладі вона знаходиться на початку. Перекладач замінив слово «things» на синонімічний варіант, що є ефективним рішенням, оскільки це допомагає уникнути тавтології і надмірного використання іменників, забезпечуючи більшу цілісність змісту речення. Крім того, перекладач застосував додавання слів, перетворивши англійський прикметник «clear» (зрозумілий, ясний) на дві українські – «прості» та «ясні». Цікавою є також інтерпретація частини речення «the words never came out of the pen right». Перекладач, спираючись на власне розуміння атмосфери, переробив цю частину, додавши прикметники для підсилення конотативного значення. Таким чином, фразу було перекладено за допомогою антонімічного перекладу (лексико-граматична трансформація) – «вони виходять безглуздими та заплутаними».

Інше речення «*The meal's subdued. So subdued, in fact, that there are long periods of silence relieved only by the removal of old dishes and presentation of new ones*» перекладач перекладає так [37, с. 95] перекладач перекладає так: «За вечерею

панувала пригнічена атмосфера. Настільки пригнічена, що нескінченне мовчання розбивалося тільки тоді, коли забирали одні страви та приносили нові» [12, с. 177].

У цьому прикладі яскраво проявляється конкретизація, яка також виконує емотивну функцію. Дієслово «to be» у формі «is», що має абстрактне значення, перекладено українською з більш конкретним значенням – «панувала». Крім того, відзначається заміна головного члена речення: в оригіналі слово «meal» виступає як підмет, тоді як в українському варіанті це слово не відображено. Також цей приклад добре ілюструє трансформацію генералізації: слово «old» (укр. «старий») було перекладено як «одні».

Таке речення як «*And I think I can make out one or two of those wavy squares, chinks in the armor, Wiress and Beetee called them, because they reveal what was meant to be hidden and are therefore a weakness*» [37, с. 143] перекладач подає в наступному вигляді: «*Я роздивилася кілька мінливих квадратів – слабких місць, як їх називали Біпер і Варіста, адже тут було видно те, чого видно бути не має*» [12, с. 266].

У цьому випадку речення було перекладено шляхом спрощення його структури. Перекладач застосував трансформацію опущення, виключивши частину на початку речення: «*And I think...*». Аналогічно, останню частину речення «*and are therefore a weakness*» також було опущено, хоча це не вплинуло на загальний сенс речення і полегшило його сприйняття. Оскільки на початку перекладеного речення вже є фраза «*слабких місць*», перекладач спростив речення для зручності сприйняття читачем. Власні назви *Wiress* і *Beetee* були адаптовані в перекладі, звучачи як *Варіста* і *Біпер*.

«*I'm going to mark the ones where we know Gamemakers' weapon follows us out past the jungle, so we'll stay clear of those*», says Peeta, drawing diagonal lines on the fog and wave beaches» [37, с. 166]. – «*Я відмічу настки продюсерів, які, ми вже знаємо, виходять за межі джунглів, – промовив Піта, креслячи діагональні лінії, які захоплювали узбережжя, в секторах туману і хвилі*» [12, с. 310].

Аналізуючи цей приклад, можна відзначити, що тут переважають граматичні трансформації. Зокрема, ми спостерігаємо опущення частини речення на початку – «*I'm going to...*», яке могло бути перекладено як «*Я збираюсь...*». Проте перекладач

передав сенс цієї фрази словом «відмічу», що адекватно відображає майбутню форму оригіналу. Також було опущено фразу «so we'll stay clear of those». У перекладі з'являється підрядне означальне речення, якого немає в англійському варіанті.

Що стосується лексичних трансформацій, то слово «gamemakers» у вихідному тексті, яке загалом перекладено як «продюсери», було замінено на більш вузьке за значенням слово, що є прикладом конкретизації. Слово «diagonal» було перекладено за допомогою адаптивного калькування. Загалом, кінцевий варіант речення став структурно простішим, адже перекладач прагнув передати загальний сенс, не відволікаючи читача на непотрібні деталі.

Речення «*I want everyone to think of one incident where Katniss Everdeen genuinely moved you*» [38] перекладач переклав таким чином: «*Я прошу вас приділити мені всього хвилинку. Поміркуйте і пригадайте моменти, коли Катніс Евердін зворушила*» вас [12, с. 78].

Цей приклад яскраво демонструє численні перетворення. Тут чітко видно трансформацію поділу речення, в результаті якої утворюються два окремих речення з повними граматичними основами. Перекладач дещо розширює текст, додаючи елементи, такі як фраза «приділити мені всього хвилинку», що є його особистим рішенням. Дієслово «to think» перекладено з конкретизацією і лексичним розширенням як «поміркуйте і пригадайте».

Також спостерігається граматична заміна: в англійському реченні іменник «incident» використовується в однині, тоді як в українському варіанті він перебуває в множині – «моменти». Це перетворення є прикладом конкретизації, оскільки слово «incident» може мати кілька значень, таких як серйозна або насильницька подія, або щось, що трапляється, особливо якщо це незвичайне або неприємне. В кінцевому варіанті речення також відзначається лексичне перетворення через транскодування.

Речення «*Everyone else is dressed in 13's dark gray military jumpsuits, even Haymitch, although he seems unhappy about the snugness of his collar*» [38] перекладено в такому варіанті: «*Всі присутні були одягнені в темно-сірі комбінезони, навіть Геймітч, хоча, здавалося, йому з таким тісним комірцем незручно*» [12, с. 85].

Англійське слово «everyone» (укр. «все») було перекладено через конкретизацію первісного значення. Перекладач уточнює, що не всі люди загалом, а лише присутні були одягнені в темно-сірі комбінезони. У фінальній частині ми спостерігаємо опущення, яке, на нашу думку, є недоцільним, оскільки автор акцентує на тому, що саме ці комбінезони належать жителям Округу 13, що є важливим елементом тексту. Також спостерігається опущення у словосполученні «dark gray military jumpsuits», де слово «military» було пропущено в перекладі. Власна назва «Haumitch» перекладена через транслітерацію як «Геймітч». Граматичні заміни частин мови включають переклад іменника «snugness» як прикметника «тісний», а прикметника «unhappy» як прислівника «незручно».

Речення «*Now that the flurry of activity leading up to this mission is over, I realize I have no idea what I'm facing on this trip to District 8*» [38] перекладено так: «*І тільки тепер, коли закінчився метушливий процес підготовки, я втямила, що ж мене чекає в Окрузі 8*» [12, с. 86].

В українському варіанті зустрічається слово «тільки», яке було додано для емоційного підсилення та акцентування важливості дії, що є прикладом додавання. Також присутнє опущення фрагмента «*I have no idea what I'm facing on this trip*», який перекладач вирішив пропустити, скоротивши речення. В результаті ми отримуємо складнопідрядне речення зі сполучниками «коли» та «що».

В реченні «*I feel if I don't get outside immediately, I'll just go ballistic, but I'm still in Special Defense when I'm waylaid by Haumitch*» [38] перекладач робить наступну трансформацію: «*Я вирішила не коментувати і просто вилетіла з кімнати: ще хвилина – і я зірвуся. Не встигла я вийти зі Штабу оборони, як наитовхнулася на Геймітча*» [12, с. 127].

Перекладач таким чином ефективно спрощує український варіант, розмиваючи чіткі межі умовного речення. Присутня трансформація додавання: в українському перекладі з'являється фраза «вирішила не коментувати». Слово «just» отримало більш конкретне значення – «ще хвилина». Серед граматичних трансформацій слід зазначити також зовнішній поділ.

Отже, на прикладі оповідання Е.А. По «Золотий Жук», романів С. Коллінса «Голодні ігри» та «Голодні ігри. Пересмішниця» та В. Рот «Нескорена» ми виявили, що знання перекладацьких трансформацій відіграють важливу роль в перекладацькій діяльності. Таким чином переклад буде адекватним та еквівалентним, буде відсутність помилок тощо.

2.3. Виявлення і аналіз лексико-семантичних помилок при художньому перекладі

Слід зазначити, що лексико-семантичні помилки виникають через незнання правильного або точного значення слова. Найчастіше вони трапляються через неправильне використання синонімів або помилкове розуміння етимології. Помилкова синонімія виникає, коли перекладач не знає точного значення слова і вважає його синонімом іншого, або використовує часткові синоніми, які не відповідають один одному через нюанси змісту. Помилкова етимологія стосується випадків, коли слово мало певне значення в одному столітті, але згодом його значення змінилося.

За матеріал виявлення і аналізу лексико-семантичних помилок нами був обраний роман С. Кларк «Джонатан Стрендж і містер Норрелл», який відноситься до жанру фентезі в літературі.

Жанр «фентезі» відзначається високим ступенем національної специфіки порівняно з іншими жанрами, оскільки його розвиток бере початок у давніх легендах, середньовічних лицарських романах, зокрема артурівського циклу, стародавніх німецьких сагах про Нібелунгів, ірландських героїчних поемах та німецькому фольклорі. Ця національна специфіка пронизує текст фентезі на всіх рівнях і має бути збережена під час перекладу. Заміна англійської культури та менталітету на українську чи будь-яку іншу в межах фентезійного твору позбавляє читача можливості насолоджуватися культурним різноманіттям. Збереження культурного компонента у творі «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл» ускладнює переклад,

оскільки незнайомі слова потребують додаткових пояснень, що часто призводить до лексико-семантичних помилок недосвідчених перекладачів.

Загалом у досліджуваному перекладі протягом усієї книги зберігається відповідність майже всіх термінів (таких як «книжки про магію», «книжки з магії»), географічних назв («Країна Фей») і власних імен. Виявлено лише одну термінологічну невідповідність, про яку буде згадано пізніше. Проте є чітка ознака того, що під час перекладу не було налагоджено належної комунікації між перекладачами. У розділі 6 «Магія маловшановна, сер» згадуються картини певного художника, які зображують Венецію [10]. Також на місці, де згадуються ті самі події та зображення, письменник зазначає, що ці полотна вже з'являлися в книзі раніше, і називає їх «полотнами, виконаними майстрами венеціанської школи» [10, с. 289].

Більшість перекладачів мають характерні риси, що відрізняють їх один від одного. Це пов'язано з суб'єктивним підходом до перекладу і особливим стилем, який є властивим не лише автору, але й перекладачеві. Наприклад, А. Пітик часто використовує слово «покликнуть» замість «вигукнути», вживає вставне слово «втім», а також додає в текст слова, які належать до культури перекладу, а не до оригінального тексту: «пані» замість «мем» або «мадам», «панночка» замість «юна леді» або «міс», «стряпчий» замість «юрист» або, як у перекладі К. Пітик, «повірений».

Перекладачці К. Пітик притаманний вжиток застарілих слів, характерних для періоду, в якому відбуваються події книги, тобто для Англії XIX століття, наприклад, «потрафити» в значенні догоджати забаганкам певної людини. Однак деякі з цих слів, як наприклад «челядинець», не відповідають контексту оповіді, адже слово належить до лексики, яка вживалася в Царській Росії, тож його не можна використовувати для позначення чогось, що стосується Англії [23].

Аналізуючи лексико-семантичні помилки в романі, ми будемо користуватись наступною класифікацією:

- 1) лексико-семантичні зрушення, до яких відносяться розбіжності у значенні слова;

2) лексико-семантичні зміщення, до яких належить значна втрата або заміна інформації;

3) лексико-семантичні спотворення, до яких відносяться зміни у значенні слова, що ґрунтовно впливають на сенс.

Переклад багатозначного слова завжди спричиняє значні труднощі для перекладача, хоча б якщо він погоджується з думкою лінгвістів і філософів, що неоднозначність, багатозначність, незрозумілість, втрата логічної й граматичної структури, взаємне нерозуміння та здатність до неправди – це не недоліки мови, а джерела її геніальності. Отже, завдання перекладача полягає не в роздумах над теоретичною невирішеністю проблеми перекладу, а в прагненні знайти її практичне розв'язання.

Полісемія означає, що одне й те саме слово має кілька лексичних значень, тобто є багатозначним. Її проблему по-різному сприймають теоретики (лінгвісти, лексикологи, семіотики, теоретики перекладу тощо) та перекладачі-практики, що призводить до різної репрезентації полісемічних одиниць у двомовних словниках та дискурсивному аналізі. У двомовних словниках лексичні значення слова розділяються і нумеруються, зазвичай відповідно до частоти їхнього вживання, тоді як у дискурсі багатозначне слово одночасно містить усі його значення, які формують дискурсивне значення, надаючи кілька можливостей для читання і семантичної інтерпретації як для читача, так і для перекладача.

Отже, при аналізі перекладу роману С. Кларк «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл» було виявлено невелику, але досить помітну кількість перекладацьких помилок, пов'язаних з вибором неправильного значення полісемічних слів. Розглянемо кілька прикладів:

«...and perhaps that was not so very remarkable, for all sorts of magicians and antiquarians and scholars had been asking the same question for more than two hundred years» [36, с. 6]. – *«Втім, це й не дивно, адже всілякі маги, антиквари та вчені задавали те ж саме питання протягом більш ніж двохсот років»* [10, с. 22].

Дієслово «ставити» може створити враження, що питання вже мало відповідь, але залишалося поза увагою. У цьому контексті доречніше було б використати «порушувати питання», що краще відображає суть оригіналу, де питання не обов'язково мало конкретну відповідь, але постійно обговорювалося різними групами.

Іноді перекладач обирає варіант багатозначного слова з некоректною конотацією, що змінює зміст оригіналу. Конотація – це додаткові ознаки або відтінки, що супроводжують основний зміст поняття чи висловлювання. У мовознавстві це вказує на додаткове значення, яке має мовна одиниця чи категорія.

«The other magician (whose name was Norrell) was in the hall to receive his guests. He was small, like his scrawl» [36, с. 10]. – *«Чарівник (прізвище його була Норрелл) зустрів гостей у передпокою. Він був дрібний, як і його почерк»* [10, с. 25].

Використання слова «дрібний» щодо людини має негативний відтінок, вказуючи не лише на невеликий зріст, але й на негативні моральні якості, що створює упереджене ставлення до персонажа з самого початку. Крім того, використання слова «почерк» як перекладу для англійського «scrawl» є помилковим, оскільки воно прибирає негативну конотацію і натомість використовує нейтральний варіант. Більш точним відповідником було б слово «каракулі», що краще передає сенс. Також використання літоти, що виражає художнє применшення, у цьому випадку не є необхідним і не має належного обґрунтування.

«Candles inlustrres of cut-glass are placed everywhere about the house in dazzling profusion; elegant mirrors triple and quadruple the light until night outshines day» [36, с. 54]. – *«Скрізь свічки в кришталевих люстрах і канделябрах, витончені дзеркала подвоюють і потроюють їх світло, осоромлюючи денне»* [10, с. 59].

У цьому прикладі варто було б використати перше значення слова «outshines» – «осоромлюючи», що було б доречнішим і точніше передало б оригінальний сенс. Використання перекладачем прийому персоніфікації, хоча й не є логічно обґрунтованим, усе ж має право на існування і не є грубою помилкою.

«Shaking her head over the appalling wickedness of Margaret Ford, the Master's daughter continued on her way to John Ford's manor; where she found Margaret and her maidservants, each with a wooden stick in her hand, driving the cows to their evening's milking» [36, с. 256]. – «Дівчина лише похитала головою, дивуючись підлості Маргарет Форд, і продовжила свій шлях до маєтку Джона Форда, де вона знайшла Маргарет та її служниць, кожна з яких тримала в руці дерев'яну палицю, жهنучи корів на вечірнє доїння» [10, с. 266].

У цьому уривку слово «служниці» є найбільш вдалим перекладом для англійського «maidservants», оскільки воно чітко передає соціальний статус і заняття цих персонажів, що важливо для розуміння контексту оповіді. Вибір цього терміна підкреслює їхню підпорядковану роль у суспільстві того часу, що характерно для Англії XIX століття. Переклад «робітниці», хоча й має широке значення, не відображає достатньо точно соціальний статус жінок, які працювали в маєтках того часу, і може призвести до втрати певних культурних нюансів.

«Of course I have heard of such spells but confess that I have never actually seen one, and so, you know, I was obliged to invent my own – I dare say it is feeble enough, but what can one do?» [36, с. 277]. – «Я чув про подібні заклинання, проте, зізнаюся, мені вони не зустрічалися. Натурально, довелося винайти власне – досить слабке, але що мені залишалось?» [10, с. 241].

Використане у перекладі слово порушує створення образу героя. Це слово стало поширеним на початку XX століття в регіонах, що належали Радянському Союзу, і використовувалося з іронічним відтінком для підтвердження схвалення. Тому його використання в контексті Англії XIX століття є недоречним.

«In a very short while he came to an immense stone house with a thousand windows» [36, с. 202]. – «Незабаром він наблизився до величезного кам'яного будинку з сотнею вікон» [10, с. 180].

В оригіналі йдеться про тисячу вікон, і немає підстав для застосування перекладачем мейозису. Мейозис – це троп, який передбачає навмисне зменшення інтенсивності ознаки, розміру чи кількості предметів, значущості чого. Зазвичай цей

стилістичний засіб використовують у художній літературі для пом'якшення або для передачі скромності мовця. Однак у жанрі фентезі, де магічний світ може містити елементи з надзвичайними характеристиками, як-от будинок з тисячею вікон, перекладачу слід зберігати таку інформацію для точнішої візуалізації світу.

Оскільки у фентезійній літературі реалії мають значний вплив не тільки на читача, але й на загальну атмосферу, і є ключовою частиною побудови світу, їхній коректний переклад є дуже важливим і становить справжній виклик для перекладача. Наприклад, речення «*Oh, their arguments were very ingenious – I forget how they explain fairies*» [36, с. 9] перекладено так: «*Яких тільки доводів вони не нагадували, цілком винахідливих... забув, як вони пояснювали ельфів і фей*» [10, с. 24].

У книзі згадується лише один тип магічних істот – «fairies». В українській мові слово «фея» має позитивну конотацію, асоціюючись з доброю чарівницею, найчастіше жінкою. Однак у книзі «fairy» може бути істотою будь-якої статі і не обов'язково доброю. У цьому контексті слово «ельф» краще відповідає опису. Перекладач вирішив включити обидва поняття, намагаючись покрити можливу невизначеність, але в момент введення концепції «fairies» у текст потрібно бути однозначним. Переклад має уникати введення читача в оману, що крім зловмисних ельфів, є ще й добрі феї. Онлайн енциклопедії описують «фейрі» як загальне найменування надприродних істот у фольклорі германських і кельтських народів, зокрема шотландців, ірландців і валлійців.

Слід зазначити, що у XXI столітті у фентезійній літературі феномен «фейрі» набирає все більшої популярності. Найвідоміші книги на цю тему, такі як «Подвір'я шипів і троянд» Сари Маас і «Жорстокий принц» Голлі Блек, які частково черпають натхнення з творів Сюзанни Кларк, демонструють зростання інтересу до цих створінь. Однак сама концепція «фейрі» з'являлася ще в класичній літературі, зокрема у творі Е. Спенсера «The Faerie Queene». Відтак, дослівний переклад терміна як «фейрі» широко використовується вже досить довго, дозволяючи читачам поступово ознайомлюватися з цим поняттям та самостійно формувати уявлення про характер цих істот.

Розглянемо наступний приклад:

«*What Mr. Norrell sent them next was nothing more than an attorney*» [36, с. 26]. – «*Проте містер Норрелл надіслав їм лише стряпчого*» [10, с. 38].

Перекладач вважав, що використання терміна «стряпчий» допоможе краще передати атмосферу роману та поглибити занурення в текст, оскільки цей термін є більш знайомим для читача. Перекладач, ймовірно, обрав цей термін, щоб зберегти старовинний контекст, хоча було б доцільніше використовувати слово «повірений» або «довірена особа», яке б точніше відображало значення терміна «attorney» і відповідало б реаліям, не порушуючи загального стилю тексту.

«*"No, indeed, ma'am," – murmured Sir Walter*» [36, с. 90]. – «*"Так, пані," – пробурмотів сер Волтер*» [10, с. 88].

В цьому випадку слово «пані» в українському перекладі не зовсім коректно передає нюанси оригіналу. Замість нього краще використовувати термін «мадам», який є зрозумілим як для носіїв англійської, так і для української мов і краще відображає елегантність англійського суспільства. Серед інших недоліків перекладу реалій варто відзначити недостатню обізнаність перекладача з церковною тематикою, яка іноді зустрічається в романі, що призводить до помилкової інтерпретації понять.

Речення «*When scrutinized these were discovered to be gentlemen of the York society, or clergymen and Cathedral attendants – vergers and beadles, sub-choirmasters, provosts, transept-sweepers and such-like persons – who had been sent by their superiors out into the snow to see to the Church's business*» [36, с. 33] було перекладено як «*При детальному розгляді виявилось, що це були джентльмени з Йоркського товариства, або священники й церковні служителі – регенти, паламарі, сторожа і прибиральники в трансепті, а також інші подібні особи, які були відправлені своїми начальниками у сніг, щоб зайнятися справами Церкви*» [10, с. 43].

В оригіналі терміни «vergers» і «beadles» вказують на специфічні церковні посади, що не є ідентичними паламареві чи хористу. «Vergers» – це особи, відповідальні за підтримання порядку в церкві та виконання адміністративних обов'язків, але не обов'язково є священниками. «Beadles» – це церковні служителі, які

виконують функції охорони і допомоги, також не є священиками. Термін «паламар» зазвичай асоціюється з православною церквою і є не зовсім точним для опису «vergers» чи «beadles». Відповідно, правильніше використовувати терміни, які краще відображають специфіку церковних обов'язків у контексті оригіналу.

У багатьох випадках при перекладі з англійської на українську перекладачі часто використовують метод додавання, при якому одну вихідну лексичну одиницю передають за допомогою двох слів. Цей прийом зазвичай потрібен для компенсації відсутності граматичних форм у мові перекладу, а також для відновлення слів, що були пропущені в оригінальному тексті, але мають бути присутніми у перекладі. Такі слова можуть бути відновлені завдяки контексту. Використання додавання може бути обумовлене бажанням перекладача зробити текст більш виразним відповідно до української літературної традиції або привернути увагу читача. Внаслідок цього повідомлення може набувати нового конотативного відтінку, якого немає в оригіналі. Зазвичай ці зрушення відбуваються на мікрорівні, тобто на лексичному рівні. Наприклад:

«Then – with some slight regret for the wonderful library they would never see – they had dismissed the other magician from their thoughts» [36, с. 7]. – *«Потім – легенько зітхнувши через те, що не побачать уславленої бібліотеки, – викинули непокірного колегу з голови»* [10, с. 22-23].

В даному випадку вираз «легенько зітхнувши» створює неправильне враження про персонажів. Більш відповідними варіантами були б «з деяким жалем» або «трохи шкодуючи». Також помилковим є додавання слова «непокірного» в українському перекладі, оскільки в оригінальному тексті цього слова немає, що означає, що перекладач надав персонажу риси, які не описані автором. Іноді перекладач неправильно інтерпретує зміст речення чи абзацу, що призводить до неточного перекладу.

Розглянемо наступний приклад:

«But Lady Pole said nothing and so Arabella continued in an encouraging tone» [36, с. 338]. – «Однак леді Поул мовчала, і Арабелла, викликаючи її на продовження розмови, бадьоро помітила» [10, с. 291].

У цьому випадку дієслово «continued» перекладене неправильно, а додавання, що змінює контекст, ускладнює сприйняття наступного абзацу для читача. В оригінальному тексті персонаж намагається підбадьорити іншого. Найточніший варіант перекладу буде: «...і Арабелла підбадьорливим тоном продовжила...». Крім того, в перекладі часто зустрічаються випадки, коли доцільніше скоротити або вилучити певні слова чи вирази. Цей метод, відомий як вилучення, полягає в опусканні зайвих слів, значення яких можна зрозуміти з контексту. Вилучення часто є наслідком структурних відмінностей між вихідною та мовою перекладу.

Ще один приклад:

«Then Margaret Ford made the Master's daughter take her to Epperstone and shew her the Reeve's wife's baby, and when Margaret Ford saw that the baby was indeed the sweetest, prettiest child that ever there was (just as the Master's daughter had said) she announced to the horrified mother her intention of taking the child away with her» [36, с. 308]. – «Тоді Маргарет Форд веліла дівчині поїхати разом з нею в Еперстон і показати, де живе сім'я тієї дівчинки. Коли чаклунка побачила дитину, миле і кумедне створення, вона заявила здивованій матері, що забирає її доньку собі» [10, с. 267].

У цьому варіанті перекладу допущена подібна помилка, як і в попередньому. Слово з сильним коннотативним значенням «horrified», яке слід було б перекласти як «перелякана» чи «вражена жахом», було замінене на нейтральніше і менш виразне «здивована», що спотворює контекст.

Розглянемо наступний приклад:

«Even if the rain-sailors wish to fire upon us, they only have rain-cannonballs to do it with and we will only get wet» [36, с. 133]. – «Якщо дощові матроси і вирішать дати залп, ми лише вимокнемо» [10, с. 123].

Оригінальний текст звучить більш оригінально. Переклад реалій у фентезійній літературі є складним завданням, адже він вимагає знання культури та мови, а також креативності для точного відтворення концепції, яка може бути незнайома у вихідній мові. Авторські неологізми та специфічні слова потребують особливого підходу, і перекладачеві слід використовувати не лише мовні навички, але й фантазію, щоб зберегти оригінальне значення та атмосферу. Переклад таких слів може варіюватися залежно від контексту та цілей автора. У кожному випадку перекладач обирає між збереженням екзотики через мовні запозичення або поясненням термінів для повного розуміння читачем.

Тепер проаналізуємо узуальні порушення при перекладі роману. Узус – це вживання мовних одиниць носіями мови, яке включає як традиційні та усталені, так і нетрадиційні, випадкові, а іноді і помилкові (свідомі чи несвідомі) форми. Це відображає реалізацію мовної системи на конкретному етапі її розвитку. До прикладу:

«Several of the gentlemen began to discover that they were entirely of the opinion of Mr. Segundus's and that no question in all of magical scholarship could be so important as this one» [36, с. 5]. – *«Деякі зовсім несподівано відкрили для себе, що цілком згодні з містером Сегундусом з питання щодо важливості практичної магії»* [10, с. 20-21].

Одна з поширених технік перекладу – лексико-семантична заміна, яка використовується, коли значення перекладених слів не зовсім збігається зі значенням оригіналу. Це може бути конкретизація, генералізація або смисловий розвиток (модуляція). У цьому випадку застосована модуляція: слова чи фрази оригінальної мови замінюються еквівалентами в мові перекладу, значення яких логічно виводиться з оригіналу. Модуляція часто є ефективною стратегією, оскільки дозволяє зберегти динаміку і легкість тексту, уникнути формальних і штампованих виразів. Наприклад, у даному випадку модуляція дозволяє зберегти плавність оповіді.

Наступний приклад:

«He waited until he believed himself to be unobserved, then he picked it up, opened a window and tossed it out» [36, с. 64]. – *«Він почекав, поки нікого не буде, і, схопивши кішку, викинув її у вікно»* [10, с. 66].

У цьому перекладі поєднання дієслівного присудка і дієприкметникового звороту створює враження одночасності подій. Правильніше буде перекласти так: «Він почекав, поки поруч нікого не буде, схопив кішку і викинув її у вікно».

«I am glad to know he is in such good health» [36, с. 137]. – «Радий бачити, що він перебуває в добромu здоров'ї» [10, с. 126].

Персонаж висловлює задоволення від того, що його родич добре почувається. Використання слова «перебуває» надає фразі формального відтінку. Більш природним буде: «Радий знати, що він у добромu здоров'ї»

Розглянемо наступний приклад:

«Each sheet was covered in three columns of Mr Norrell's small, precise handwriting; each column contained a long list of different sorts of magic» [36, с. 297]. – «На кожному аркуші був написаний дрібним, точним почерком містера Норрелла трьома колонками довгий список різних видів магії» [10, с. 258].

Семантично, формулювання «довгий список різних видів магії» частково коректне, але не відображає точного сенсу «different sorts of magic». Оригінальний текст акцентує на різноманітності магії, що може включати як види, так і прийоми, і способи. Тому краще використати формулювання, яке підкреслює це розмаїття, наприклад, «різні види магії» або «різні типи магії».

«Upon the contrary. I am quite certain that the common view of them is the correct one. Do you know the writings of Chaston upon the subject? It would not surprize me if 75 Chaston turned out to have come very near the truth of it. No, no, my objection to fairies is quite another thing» [36, с. 299]. – «Навпаки. Я впевнений, що правильний найпоширеніший погляд. Ви знаєте, що пише про них Частон? Мене не здивує, якщо виявиться, що Частон дуже близький до істини. Ні-ні, моє упередження щодо ельфів пояснюється іншими причинами» [10, с. 259].

У перекладі присутні численні пасивні конструкції, що робить текст дуже формальним. Можна перефразувати так: «Я цілком упевнений, що найпоширеніший погляд є правильним. Ви читали роботи Частона? Мене не здивує, якщо з'ясується,

що Частон дуже близький до істини. Ні-ні, моє упередження щодо фей має інші причини».

Такі узуальні помилки можуть змінювати загальний тон тексту, що негативно впливає на враження читача. Більшість з них можна уникнути, зменшивши формальність тексту і зберігши природний стиль.

Також в цьому перекладі присутнє порушення норм в мові перекладу. Наприклад, «*It is scarcely conceivable that the magicians of York with all the happiness of each other's society and the incalculable benefit of each other's wisdom should feel any necessity to consult a solitary scholar such as myself...*» [36, с. 8] в перекладі звучить так: «Важко уявити, що йоркські маги, маючи щастя спілкуватися з численними мудрими колегами, могли відчувати необхідність консультиватися з таким самотнім вченим, як я...» [10, с. 23].

Лексично, використання «численними мудрими колегами» замість «усіх переваг товариства один одного» спотворює оригінальний зміст. Фраза «всі радощі товариства одне одного» вказує на задоволення від спільного спілкування та обміну знаннями, тоді як «численні мудрі колеги» акцентує лише на кількісному аспекті. Це змінює акцент на стосунки між магами і не передає повною мірою значення «*incalculable benefit*» (неоціненна користь) від спільного обміну знаннями.

Семантично, «відчувати необхідність консультиватися з таким самотнім вченим» не зовсім точно відображає оригінальне значення «*feel any necessity to consult a solitary scholar*», яке передає відчуття, що консультація з самотнім вченим є зайвою, з огляду на переваги, які вже мають маги. Переклад «могли відчувати необхідність консультиватися» не передає іронічного тону оригіналу, де підкреслюється нереалістичність такої необхідності.

Інший приклад:

«*Mr Norrell led his guests to a handsome drawing-room with a good fire burning in the hearth*» [36, с. 10-11]. – «Містер Норрелл провів гостей у гарну гостьову кімнату, в якій яскраво палав камін» [10, с. 25].

Оскільки слова «гості» і «вітальня» близькі за значенням, слід замінити «гості» на «відвідувачі» або «чарівники». Також краще використовувати «вітальня» замість «гостьова кімната», щоб уникнути тавтології та зберегти чіткість сенсу.

«One of our servants will bring them to Hanover- square later today and then perhaps you will be so kind as to talk to Norrell...» [36, с. 332]. – *«Один слуга принесе їх на Ганновер-Сквер пізніше сьогодні, і, сподіваюся, ви будете настільки люб'язні, що поговорите з містером Норреллом...»* [10, с. 286].

Лексично, використання «один слуга» замість «один із наших слуг» не зовсім точно відображає оригінальний зміст. В оригіналі є акцент на приналежність служителя до конкретної особи або сім'ї, тому фраза «наш слуга» була б більш точною. Семантично, «поговоріть із містером Норреллом» не зовсім точно передає значення англійського «talk to», яке в даному контексті вказує на прохання про певну дію або обговорення конкретного питання. Натомість краще використовувати формулювання, яке точніше відображає ввічливий запит на виконання певної дії або переговори, наприклад, «зустріньтеся з містером Норреллом» або «обговоріть це з містером Норреллом».

Отже, стратегії перекладу включають навички та процедури, які допомагають отримати та використовувати інформацію, і можуть стосуватися як перекладеного тексту, так і процесу перекладу. Стратегії перекладу – це набір принципів і правил, які перекладач використовує для досягнення цілей в конкретній ситуації перекладу. Ці стратегії можуть бути глобальними (загальні принципи та способи дії) або локальними (специфічні рішення для покращення перекладу). Однак іноді рішення можуть бути не зовсім точними через неуважність, недостатнє знання мови джерела чи мови перекладу, відсутність екстралінгвістичних знань, заплутаність контексту або складність граматичної конструкції оригіналу.

Висновки до другого розділу

У цьому розділі ми проаналізували загальні особливості перекладу художнього твору, шляхи досягнення еквівалентності та адекватності при художньому перекладі,

а також виявили та проаналізували лексико-семантичні помилки на прикладі таких романів, як «Джонатан Стрендж і містер Норрелл» С. Кларк, «Дивергент: Нескорена» В. Рот та «Щиголь» Д. Тартт. Переклад будь-якого літературного твору виявляється надзвичайно складним процесом, який стикається з численними труднощами на лексичному, синтаксичному та семантичному рівнях. Виходячи з цього, можна стверджувати, що переклад літератури є до певної міри неперекладним, адже збереження стилістики, атмосфери та унікальності оригіналу часто вимагає більше, ніж просте відтворення значень слів.

Лінгвіст Б.П. Ловендовський підкреслює, що переклад є «передачею значення з одного набору мовних знаків на інший», що ілюструє головну проблему: збереження повноти значення та культурних відтінків при переході між мовами. Наприклад, у перекладі роману Д. Тарт «Щиголь» українською мовою було виявлено ряд лексико-семантичних помилок, пов'язаних із неправильним вибором відповідників для слів та зворотів, що призвело до втрати значної частини емоційного забарвлення та стилістичної точності оригіналу. Деякі труднощі були спричинені складними граматичними конструкціями та насиченістю тексту культурними реаліями, що потребували глибокого знання як мови оригіналу, так і мови перекладу.

Подібні проблеми виникали і під час перекладу роману Е.А. По «Золотий жук». Тут головними викликами були відтворення архаїчного стилю та особливої атмосфери твору, а також передача семантичних нюансів у ключових моментах, що стосувалися розгадування шифру та специфічної гри слів, властивій оригіналу. Невірні інтерпретації окремих слів та фраз часто призводила до втрати ключових деталей сюжету.

Що стосується роману В. Рот «Дивергент: Нескорена», основні труднощі перекладу полягали у відтворенні специфічної термінології та понять, характерних для науково-фантастичного жанру. Використання багатозначних термінів та неологізмів потребувало спеціального підходу для передачі точності і контекстуальних значень. У цьому випадку перекладачі часто стикалися з проблемою

«фальшивих друзів» перекладача – слів, які мають схоже звучання у різних мовах, але різні значення, що могло призводити до значних спотворень сенсу.

У випадку з перекладом роману С. Кларк «Джонатан Стрендж і містер Норрелл» були виявлені труднощі, пов'язані з передачею стилістичних особливостей та авторських експериментів з мовою. Це твір жанру фентезі, який базується на багат шаровій грі стилів та жанрів, а також використовує значний пласт англійської літературної традиції. У перекладі виникли помилки, пов'язані з відтворенням архаїчної лексики, складних синтаксичних конструкцій і специфічних культурних відсилок. Проблеми були пов'язані як з лексичними, так і з граматичними помилками, що викликало певні труднощі у збереженні цілісності атмосфери оригіналу та забезпеченні зрозумілості для українського читача.

Особливу складність становить переклад літератури жанру фентезі, де важливо не лише зберегти сюжетну лінію, а й передати унікальний світ, створений автором, з усіма його культурними, історичними та мовними нюансами. Використання вигаданих слів, назв і термінів, а також посилення на вигадані реалії, потребують від перекладача творчого підходу та глибокого розуміння жанру. При цьому важливо дотримуватися рівноваги між збереженням оригінального стилю і адаптацією для цільової аудиторії.

Отже, перекладацькі стратегії включають низку навичок та процедур, спрямованих на досягнення максимальної еквівалентності та адекватності перекладу, при цьому вони можуть бути як глобальними (загальні принципи та способи дії), так і локальними (конкретні рішення для вдосконалення перекладу). Однак, незважаючи на обрану стратегію, рішення іноді можуть бути неточними через обмежене знання мовних норм, екстралінгвістичних факторів або специфічних контекстів.

ВИСНОВКИ

У цій роботі ми дослідили типові помилки, що виникають при художньому перекладі, проаналізували теоретичні засади цього виду перекладу, а також розглянули конкретні приклади перекладацьких помилок під час перекладу художніх текстів з англійської мови на українську. Художній переклад є одним з найбільш складних видів перекладацької діяльності, оскільки потребує від перекладача не тільки точного відтворення змісту, але й збереження стилю, емоційної насиченості, культурних та національних особливостей оригіналу, що часто створює низку викликів на різних мовних рівнях.

При аналізі адекватності та еквівалентності перекладу, ми зосередилися на дослідженнях, проведених як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Дослідники В.М. Комісаров і Л.К. Латишев визначали адекватність як відповідність між змістовою і формальною сторонами оригіналу та перекладу, при цьому враховуючи культурні та соціальні фактори, які можуть впливати на сприйняття тексту. Лінгвісти Є. Найда і Дж. Катфорд, з іншого боку, акцентували увагу на теорії динамічної еквівалентності, яка передбачає адаптацію тексту до культурних особливостей цільової аудиторії, зберігаючи при цьому функціональну відповідність між оригіналом та перекладом.

Такі дослідження підкреслюють, що художній переклад має бути не тільки мовно точним, а й культурно релевантним. Перекладач повинен враховувати мовні реалії обох культур і знаходити компроміси між точністю та творчістю. Це особливо важливо у випадках, коли тексти насичені культурними відсилками, ідіомами, або коли використовуються специфічні стилістичні прийоми, що є характерними для певної літературної традиції.

Дослідження класифікації помилок, що виникають у процесі художнього перекладу, представлені у роботах таких вчених, як В.В. Здобніков, М.К. Гарбовський, А.Б. Шевнін, Б.П. Тараскін, А.Ф. Абдуллаєв, Г.М. Шемуда та С. Ревуцька. Наприклад, В.В. Здобніков виокремлює помилки, пов'язані з прагматичними аспектами тексту,

такими як невідповідність змісту оригіналу, порушення мовних норм та узусу, а також невідповідність комунікативним намірам автора оригіналу. Вчені Г.М. Шемуда і С. Ревуцька додають до цього список помилок, які виникають через неправильне розуміння семантики тексту або відсутність точності в передачі стилістичних особливостей.

Лінгвісти А.Ф. Абдуллаєв і Б.П. Тараскін також зазначають важливість урахування семантичних, стилістичних та прагматичних особливостей оригіналу. Вони акцентують увагу на необхідності глибокого розуміння тексту, оскільки будь-яка помилка у виборі еквівалентів може призвести до серйозного спотворення змісту або втрати важливих стилістичних деталей. Крім того, Б.П. Тараскін зазначає, що помилки можуть виникати через використання «фальшивих друзів перекладача», тобто слів, які мають схоже звучання в різних мовах, але різні значення.

На прикладах перекладів таких романів, як «Джонатан Стрендж і містер Норрелл» С. Кларк, «Дивергент: Нескорена» В. Рот та «Щиголь» Д. Тартт, ми проаналізували типові помилки, що виникають на лексико-семантичному, синтаксичному та стилістичному рівнях. Переклад цих творів показав, що передача стилістики, атмосфери та унікальності оригіналу часто вимагає більше, ніж просте відтворення значень слів.

Переклад роману Д. Тартт «Щиголь» українською мовою показав, що значна частина лексико-семантичних помилок була пов'язана з неправильним вибором відповідників для слів та зворотів. Це призвело до втрати емоційного забарвлення та стилістичної точності оригіналу. Випадки неправильного розуміння контексту і використання «фальшивих друзів перекладача» також негативно вплинули на точність передачі змісту.

Під час перекладу роману Е.А. По «Золотий жук» виникали труднощі у відтворенні архаїчного стилю та особливої атмосфери твору, а також у передачі семантичних нюансів, пов'язаних з розгадуванням шифру та специфічною грою слів, що є характерною для оригіналу. Ці складнощі були викликані специфікою лексики і

синтаксису, які вимагали особливої уваги і знань перекладача щодо культурних реалій, контексту і семантики тексту.

У випадку роману В. Рот «Дивергент: Нескорена», основні труднощі полягали у відтворенні специфічної термінології та понять науково-фантастичного жанру. Використання багатозначних термінів, неологізмів та спеціалізованих термінів вимагало творчого підходу та глибокого розуміння жанру. Помилки, пов'язані з «фальшивими друзями перекладача», значно ускладнювали передачу точності та контекстуальних значень.

Переклад літератури жанру фентезі, зокрема, роману С. Кларк «Джонатан Стрендж і містер Норрелл», виявив додаткові труднощі, пов'язані з передачею стилістичних особливостей та авторських експериментів з мовою. Оригінальний текст поєднує в собі багат шарову гру стилів та жанрів, використовуючи значний пласт англійської літературної традиції, включаючи архаїчну лексику, складні синтаксичні конструкції та культурні відсилки. Помилки, пов'язані з лексичними та граматичними труднощами, створювали виклики для збереження цілісності атмосфери оригіналу та його зрозумілості для українського читача.

Особливістю перекладу фентезі є необхідність збереження не тільки сюжетної лінії, а й унікального світу, створеного автором, з усіма його культурними, історичними та мовними нюансами. Використання вигаданих слів, назв і термінів, а також посилення на вигадані реалії, потребують від перекладача творчого підходу і глибокого розуміння жанру. При цьому важливо дотримуватися рівноваги між збереженням оригінального стилю та адаптацією для цільової аудиторії.

Перекладацькі стратегії мають включати як глобальні (загальні принципи та способи дії), так і локальні (конкретні рішення для вдосконалення перекладу) підходи. Це означає, що перекладачі повинні бути готові до гнучкого та креативного підходу, враховуючи численні екстралінгвістичні фактори, а також специфічні контексти оригінального тексту. Дослідження таких науковців, як Ж.-П. Віне, Ж. Дарбельне, Б.П. Тараскін, А.Ф. Абдуллаєв, підкреслюють важливість розуміння міжмовних та міжкультурних відмінностей, що впливають на процес перекладу.

Перспектива дослідження полягає в подальшому вдосконаленні методології аналізу перекладацьких помилок, зокрема з урахуванням новітніх тенденцій у перекладацькій діяльності та технологіях. Крім того, варто зосередитися на розробці інструментів, що допоможуть перекладачам точніше відтворювати стилістичні та культурні особливості оригіналу, забезпечуючи таким чином високий рівень еквівалентності та адекватності перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєва А. Ф. Актуальні питання теорії та практики художнього перекладу. Суми: Сумський державний університет, 2020. 70 с.
2. Агафонова А. М. Лексичні особливості мовостилю Аркадія Любченка. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2011. № 8. С. 3-6.
3. Андрієнко Т. П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. 2014. С. 13-18.
4. Гоца Н. Адекватність та еквівалентність перекладу при передачі розумової лексики в афроамериканському романі українською мовою. *Мовознавство*. 2009. № 6. С. 52-57.
5. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування : посібник. Київ: Парламентське видавництво, 2004. 120 с.
6. Зарівна О. Т. Основні способи та прийоми перекладу науковотехнічних текстів у вищих навчальних закладах. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. 2011. № 85. С. 97-100.
7. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів: Вид. Львівського університету, 1989. 216 с.
8. Карабан В. І. Переклад англійської науково-технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. : навч. посібник. Вінниця: Нова Книга, 2018. 656 с.
9. Карабан В. І. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську): навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2003. 208 с.
10. Кларк С. Джонатан Стрейндж і м-р Норрелл / перекл. з англ. А. Пітик, К. Пітик, Б. Стасюк. Київ: Рідна мова, 2021. 904 с.

11. Козак Т. Б. Особливості художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. № 51. С. 221-223.
12. Коллінз С. Голодні ігри. Переспівниця. У вогні / перекл. з англ. У. Григораш. Київ: КМ-Букс, 2012. 768 с.
13. Коломієць І. І. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога). Умань: ВПЦ «Візаві», 2015. 202 с
14. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. Київ : Юніверс, 2003. 280 с.
15. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ : Вища школа, Вид-во при Київському університеті, 2001. 166 с.
16. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Аспектний переклад. Вінниця : Нова Книга, 2000. 448 с.
17. Кочерган М. П. До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації. *Проблеми зіставної семантики* : збірник статей за доповідями Міжнародної наукової конференції з проблем зіставної семантики (м. Київ, 23-25 вересня 1999 р.). Київ, 1999. С. 42-45.
18. Криса Б. С. Світоглядні аспекти художнього перекладу. Київ: Наукова Думка, 1985. 127 с.
19. По Е. А. Оповідання / перекл. з англ. К.О. Шахова. Київ: Дніпро, 2001. 368 с.
20. Ревуцька С., Жужгіна-Аллахвердян Т., Введенська В., Остапенко С., Удовіченко Г. Особливості художнього перекладу: граматичний аспект : монографія. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2018. 116 с.
21. Рот В. Дивергент. Нескорена/ перекл. з англ. Н. Вишнеvsька. Київ: КМ-Букс, 2015. 384 с.
22. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.

23. Словник української мови: в 11 тт. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т. 11. 291 с.
24. Сулименко К. С. Художня образність поем і поезій Ф. Г. Лорки та її відображення в перекладах української мови. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет, 2020. 80 с.
25. Тараскіна Б. П. Лінгвостилістичні особливості перекладу роману Террі Пратчетта «Small Gods» українською та російською мовами. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2020. 63 с.
26. Тартт Д. Щиголь / перекл. з англ. В. Шовкун. Київ: КСД, 2023. 816.
27. Федченко А. І. Адекватність та еквівалентність як основні оцінки якості перекладу. Київ: Національний авіаційний університет, 2021. 122 с.
28. Хоменко І. А. Лексико-семантичні особливості перекладацьких помилок під час перекладу художнього тексту. Київ: Національний авіаційний університет, 2022. 98 с.
29. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Філологічні науки*. 2013. № 1. С. 164-168.
30. Щипачова Д. С. Equivalence and Adequacy of Translation of Scientific and Technical Texts. URL: https://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/shchypachova_equivalence.pdf (дата звернення: 22.08.2024)
31. Belhaj A. M. Contrastive Textual Analysis: An Arabic-English, English-Arabic Translation Corpus: Occasional Papers. 1997. Vol. 24, No 25. P. 103-150.
32. Boase-Beier J. A Critical Introduction to Translation Studies. London: Continuum, 2011. 187 p.
33. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. New Jersey: Prentice-Hall Inc, 1980.

34. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/drumstick> (дата звернення: 28.08.2024)
35. Catford J. C. A Linguistic Theory of Translation. Language Learning. Oxford : Oxford University Press, 1996. 200 p.
36. Clarke S. Johnathan Strange & Mr Norrell. London: Bloomsbury, 2004. 1006 p.
37. Collins S. The Hunger Games: Catching Fire URL: <https://online.fliphtml5.com/yebyl/eshn/#p=1> (дата звернення: 28.08.2024)
38. Collins S. The Hunger Games: Mockingjay. URL: <https://www.kkoworld.com/kitablar/suzanna-kollinz-acliq-oyunlari-3-hisse-eng.pdf> (дата звернення: 28.08.2024)
39. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. New York: Basil Blackwell Inc, 1987. 544 p.
40. Dulay H., Burt M., Krashern, S. Language Two. New York: Oxford University, 1982.
41. Eshanova M. Y. Theoretical Foundations of the Translation Theory. *Economy and society*. 2019. № 10 (65). P. 29-31.
42. Hatim B., Munday J. Translation: An Advanced Resource Book. London: Rutledge, 2004. 376 p.
43. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. *GesmbH*. 1997. № 5. S. 225-258.
44. Larson M. Meaning-based Translation: A Guide to Cross Equivalents. Lanham: University Press of America, 1998. 548 p.
45. Lawendowski B. P. On Semiotic Aspects of Translation. Sight, Sound and Sense. 1978. P. 264-82.
46. Michaelides N. N. Error Analysis: An Aid to Teaching. *English Teaching Forum*. 1990. Vol.28, No 4. P. 28-30.

47. Newmark P. A Textbook of Translation. Hertfordshire: Prentice Hall Inc, 1988. 311 p.
48. Nida E. A., Taber. C. R. The Theory and Practice of Translation. Leiden: E. J. Brill, 1982. 218 p.
49. Nord C. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Amsterdam: Rodopi, 1997. 274 p.
50. Nord C. Manipulation and Loyalty in Functional Translation. *Current Writing*. 2002. Vol. 14, no. 2. P. 33.
51. По. E. A. Gold Bug. URL: <https://pinkmonkey.com/dl/library1/gold.pdf> (дата звернення: 28.08.2024)
52. Pym A. Translation and Text Transfer. Frankfurt-Main, Berlin; Bern; New York: Peter Lang, 1992. 228 p.
53. Rahmatillah K.. Translation Errors in the Process of Translation. *JEE (Journal of English and Education)*. 2016. Vol.7, No 1. P. 14-24.
54. Reiss K., Vermeer H. Towards a general theory of translational action: Skopos theory explained, translated by Christine Nord. New York & London: Routledge, 2013, 361 p.
55. Richards. J. C, Plott J., Platt H. Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. London: Longman, 1996. 448 p.
56. Roth V. Divergent. URL: <https://s3.amazonaws.com/scschoolfles/112/divergent-veronica-roth.pdf> (дата звернення: 28.08.2024)
57. Tartt D. The Goldfinch. Little, Brown Book Group, 201. 864 p.
58. Vieira R. J. The Translation of Technical-Scientific Texts: A Brief Analysis. *UFSC*. 1997. Vol. 1, No 2. P. 435-455.
59. Vinay J.-P., Darbelent J. Stylistique comparée du Français et de l'Anglais. 2004. 331 p.

60. Williams M. Translation quality assessment: An argumentation-centred approach. University of Ottawa Press, 2004. 188 p.
61. Zheng W. Translation Strategies for Texts of Science and Technology. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 2017. Vol. 96. P. 32-36.